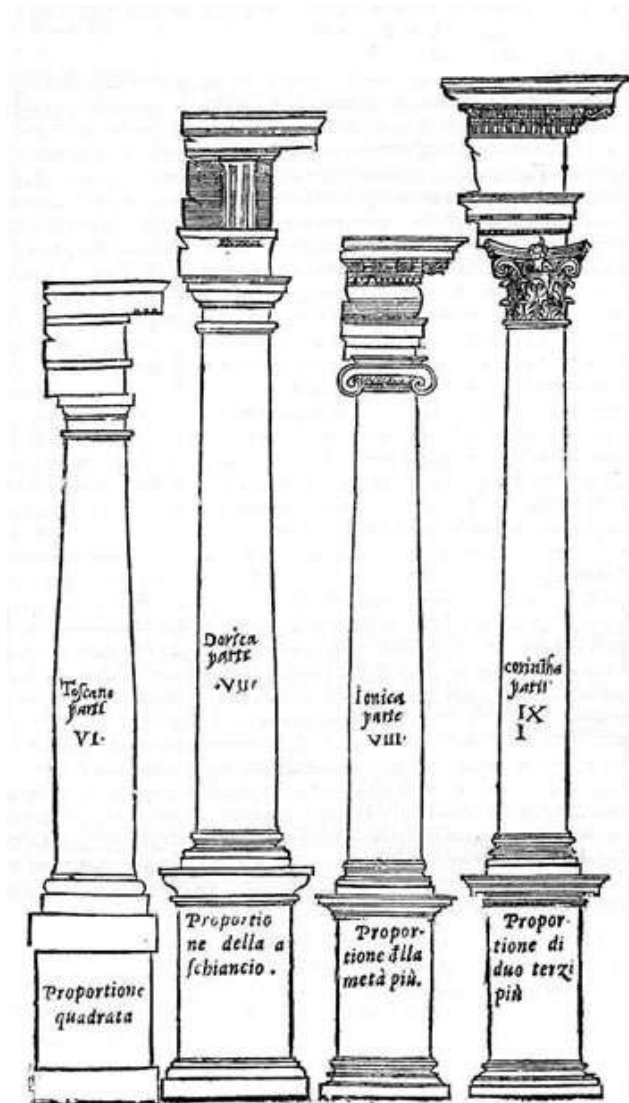
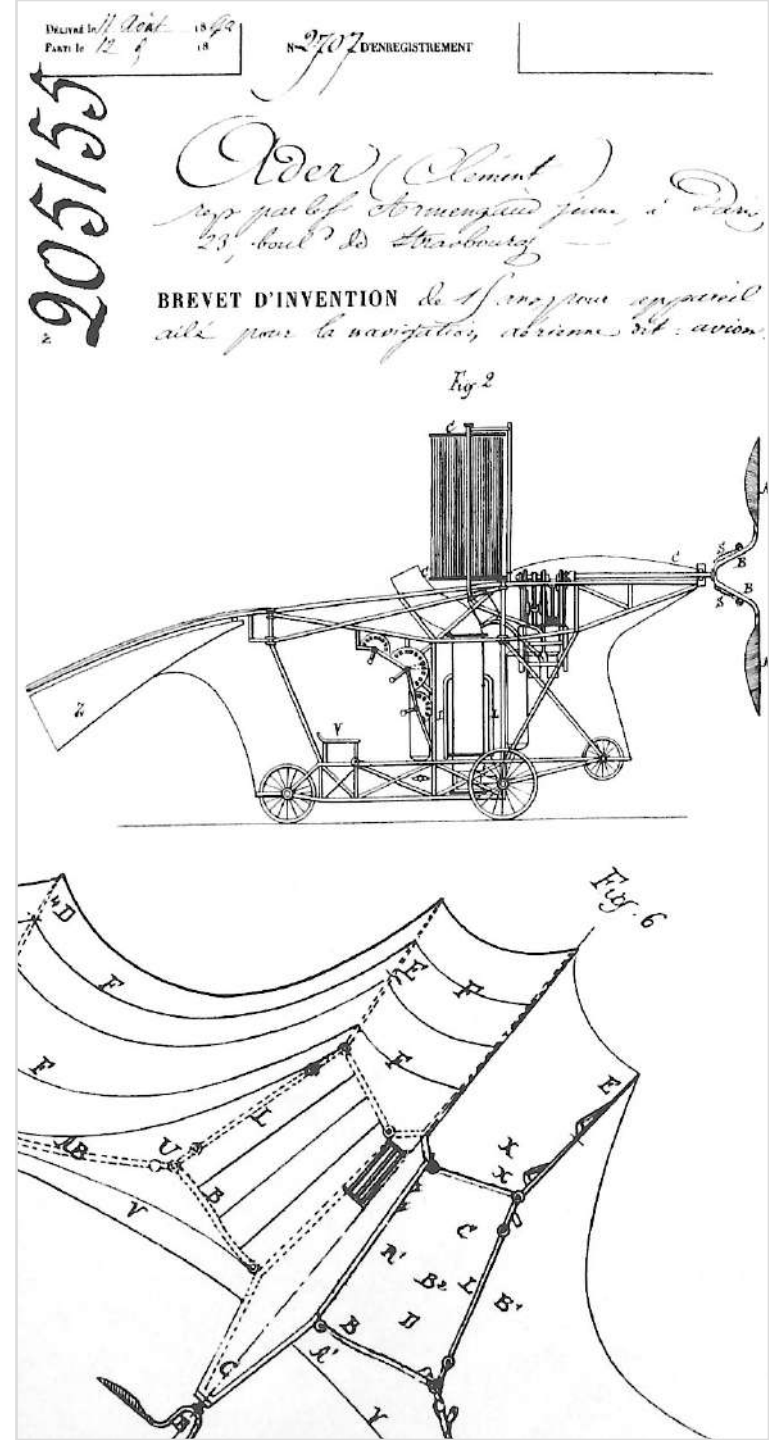
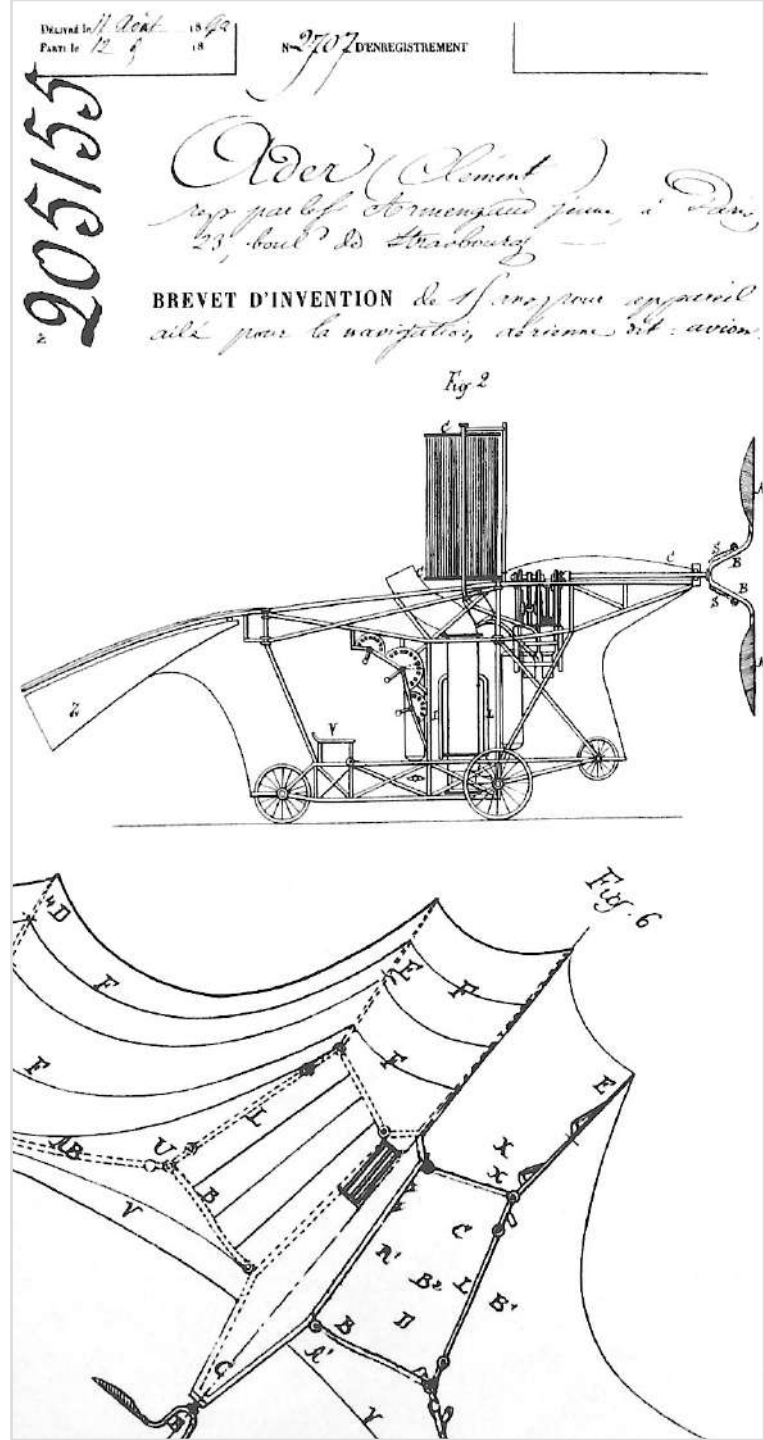

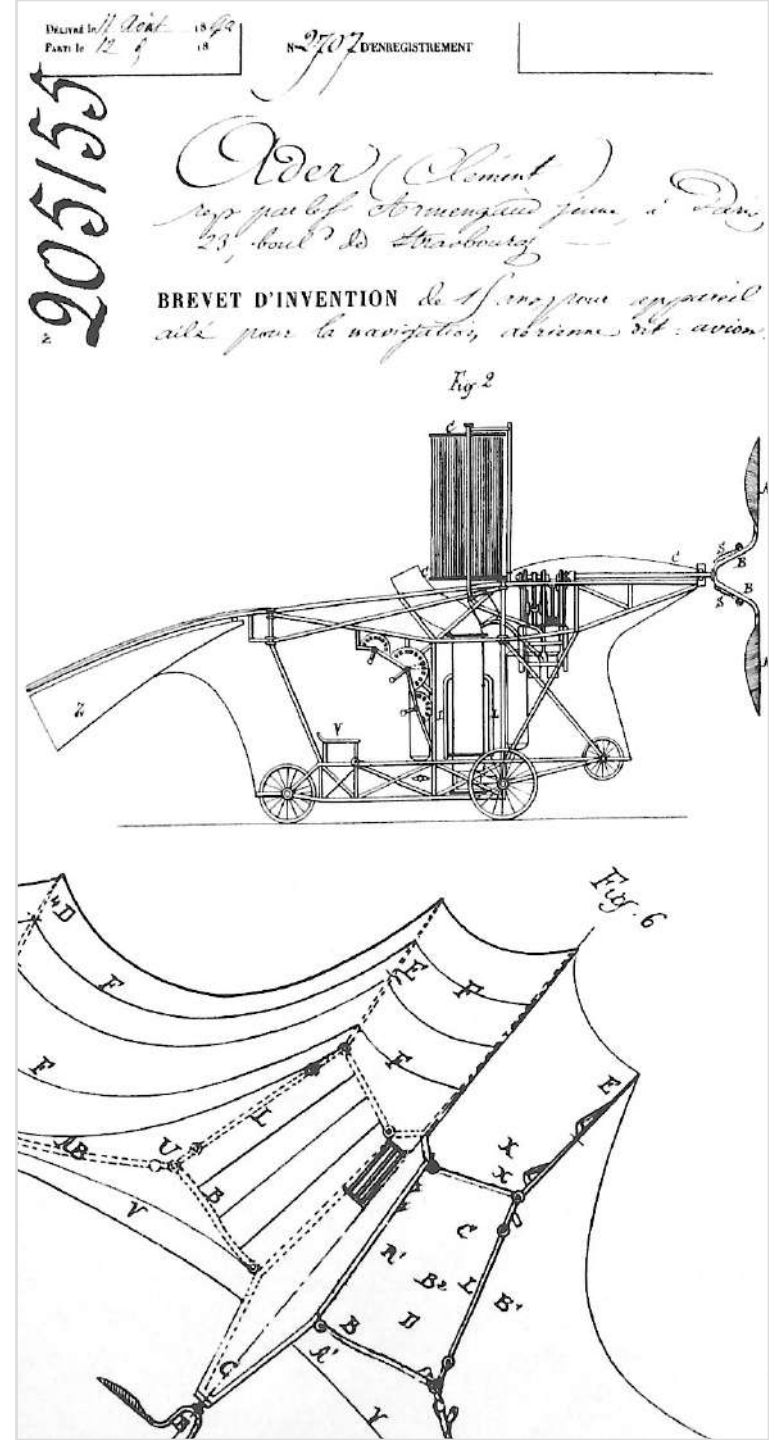
Nevoi, idei și forme noi — secolul al XIX-lea: arhitectură și oraș

... sau despre cum o întreagă lume care considerase că ordinele clasice reprezintă garanția frumosului în arhitectură...

... se va uita altfel la exemplele trecutului,
... va prețui alte forme arhitecturale,
... va învăța să aprecieze produsele industriei,
... va ridica alte întrebări în fața arhitecților,
... va modela transformările marilor orașe,
...

intro
în contextul general al secolului al XIX-lea

Mutațiile secolului al XIX-lea și noile probleme în fața arhitecților

- revoluția industrială și tehnică,
- saltul demografic,
- dezvoltarea și transformarea orașelor,
- gândirea liberală / democrația liberală și ideologiile naționale,
- încrederea în gândirea pozitivistă și în progresul științific,
- schimbările din artă și din teoria artei

Vor duce la despărțirea de „tradiția clasică”

- **evolutivă** – prin schimbări parțiale și îndepărtare treptată
  - o îndepărtare graduală, lentă, aproape imperceptibilă
- **revoluționară** – prin negare, opoziție programatică și sistematică
  - o ruptură voită, radicală (cursul viitor)

1804	Prima locomotivă cu aburi
1825	Prima cale ferată publică din lume: Stockton–Darlington, UK
1826	Patentul pentru primul motor cu combustie (Samuel Morey)
1929	Primul motor electric
1837	Patentul telegrafului
1844	Prima linie publică de telegraf din lume: Baltimore–Washington
1855	Începutul producției industriale a oțelului
1856	Prima rafinărie din lume (România)
1858	Invenția fonoautografului, primul aparat care poate înregistra sunete
1863	Prima secțiune a metroului londonez
1866	Cablul de telegraf transatlantic
1867	Nobel inventează dinamita
1870	Prima mașină de scris vândută comercial (Rasmus Malling-Hansen)
1877	Edison inventează fonograful
1878	Prima conversație telefonică
1879	Edison testează primul bec
1881	Prima hidrocentrală
1885	Singer inventează ceea ce urmează să devină prima mașină de cusut
1886	Karl Benz vinde primul automobil comercial
1892	Primul tractor pe motorină (John Froelich)
1894	Primul gramofon
1895	Wilhelm Röntgen identifică razele X

Mutațiile secolului al XIX-lea
saltul demografic, dezvoltarea și transformarea orașelor – o schimbare de scară

EUROPA		MAREA BRITANIE	
1150	50 000 000	1750	7 500 000
1300	73 000 000	1801	11 900 000
1400	45 000 000	1811	13 400 000
1750	140 000 000	1821	15 500 000
1800	187 000 000	1841	20 200 000
1850	266 000 000	1861	24 500 000
1900	420 000 000	1871	27 400 000
1950	549 043 000	1891	37 700 000
2000	729 105 000	1901	41 500 000
2010	740 308 000	1911.	42 100 000
2013	742 452 000	2006	60 609 000

LONDRA: la 1800 cca. un milion; 6,7 milioane spre 1900

Mutațiile secolului al XIX-lea și noile probleme în fața arhitecților

— Dezvoltarea urbană fără precedent induce o nouă problematică cantitativă și calitativă în termeni de circulație, gestiunea terenurilor, echipamente urbane, locuințe pentru o pătură socială neprivilegiată etc. → Noutatea este copleșitoare, dar și anvergura problemelor, în general, depășește cu mult scara la care acestea se puseseră până atunci.

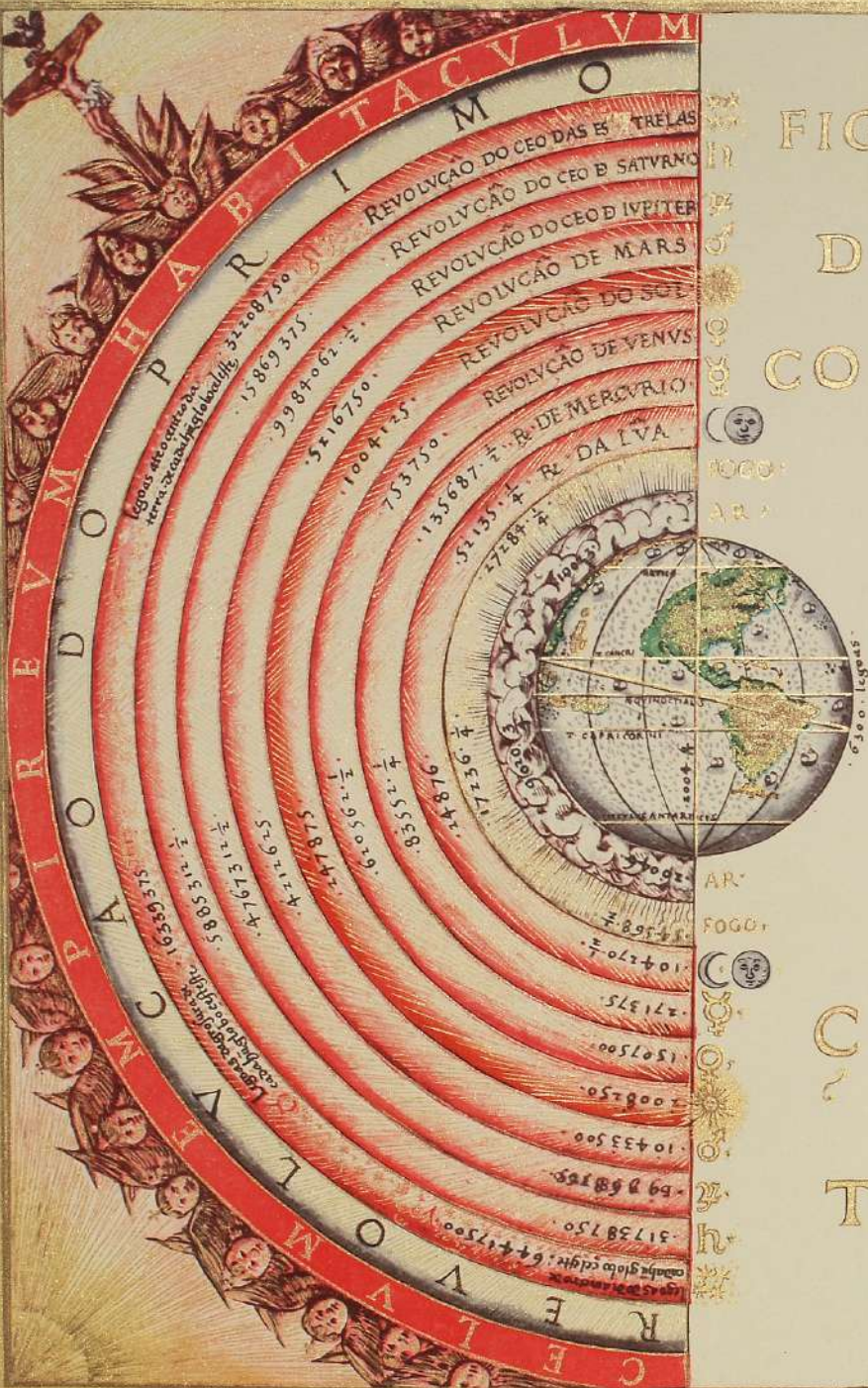
— Apar noi tipuri de clădiri (fabrici, gări, hale alimentare, alte tipuri de clădiri administrative etc.) → Găsirea formelor adecvate noilor necesități (funcțiuni, programe) urbane, cu o nouă simbolică/semnificație devine terenul unor preocupări foarte diversificate.

— Dezvoltarea științelor ingineresti → Căutarea modalităților de folosire expresivă și constructivă a noilor materiale și tehnologii de construcție (metalul și betonul armat).

→ Arhitectura caută PROGRAMATIC să exprime spiritul noii epoci.

înapoi în timp
evoluția ideilor și regândirea lumii

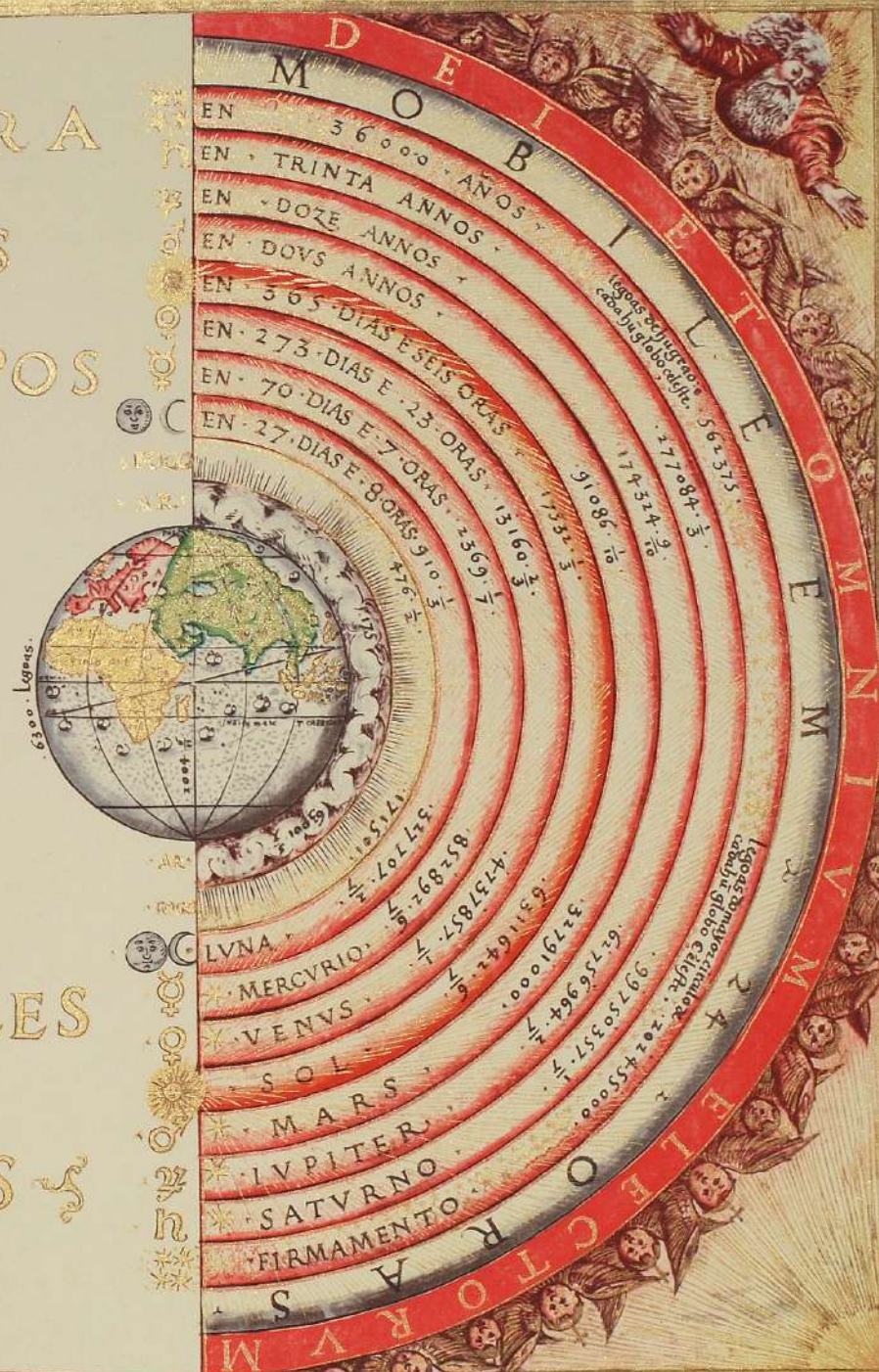

FIGV RA
DO S
COR POS

C E L E S
T E S

Reorientarea gândirii după Secolul Luminilor

SECOLUL LUMINILOR / (I)LUMINISM
ENLIGHTENMENT / LES LUMIERES

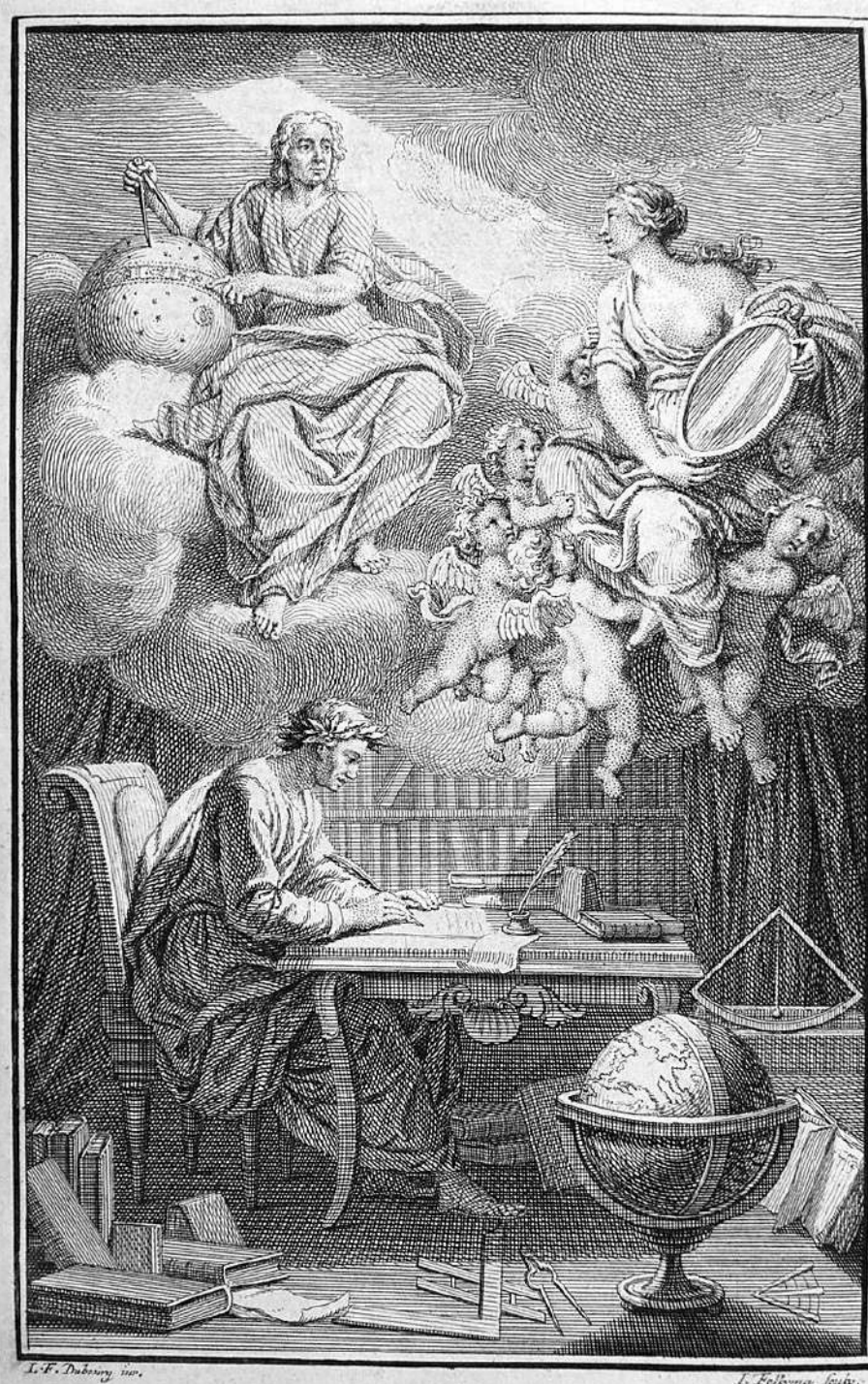
Mișcare intelectuală lansată în Europa în sec. al XVIII-lea (1715-1789), al cărei scop este **depășirea obscurantismului și promovarea cunoștințelor**.

Filozofi și intelectuali încurajează știința prin schimburi intelectuale, opunându-se superstițiilor, intoleranței și abuzurilor Bisericii și Statului.

Oamenii sunt „luminați” de lumina metaforică a cunoașterii și nu de lumina divină.

LUMINILE sunt acest ansamblu de curenți de gândire și de sensibilitate artistică, precum și de actori istorici — elitele europene deschise noutăților, „o republică a literelor luminate”.

Frontispiciul cărții lui Voltaire despre filosofia lui Newton arată muza care reflectă lumina rațiunii către autor.

Reorientarea gândirii după Secolul Luminilor

Revoluția științifică a sec. XVI-XVIII pune în criză modul în care este concepută lumea:

Nicolaus Copernicus (1473-1543) sistemul heliocentric;

René Descartes (1563-1640): *Discours de la méthode* (1637),

Méditations métaphysiques (1641),

Principes de la philosophie (1644) – dubiul metodic

Galileo Galilei (1564-1643): *Dialogo sopra i due massimi sistemi del mondo* (1632)
heliocentrismul și determinismul;

Isaac Newton (1643-1727): *Philosophiæ Naturalis Principia Mathematica*
(1687/1713/1726)

Ephraim Chambers: *Cyclopædia: or, An Universal Dictionary of Arts and Sciences*, 1728

Diderot/d'Alembert: *Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers*, 1751-1772

Apare regândirea modului canonic de a privi istoria:

Voltaire: *Le Siècle de Louis XIV*, 1751

Dublată de inaugurarea discursurilor moderne despre sociologie, estetică și istoria artei:

Montesquieu: *De L'Esprit Des Lois* (1748)

Alexander Baumgarten: *Aesthetica* (1750)

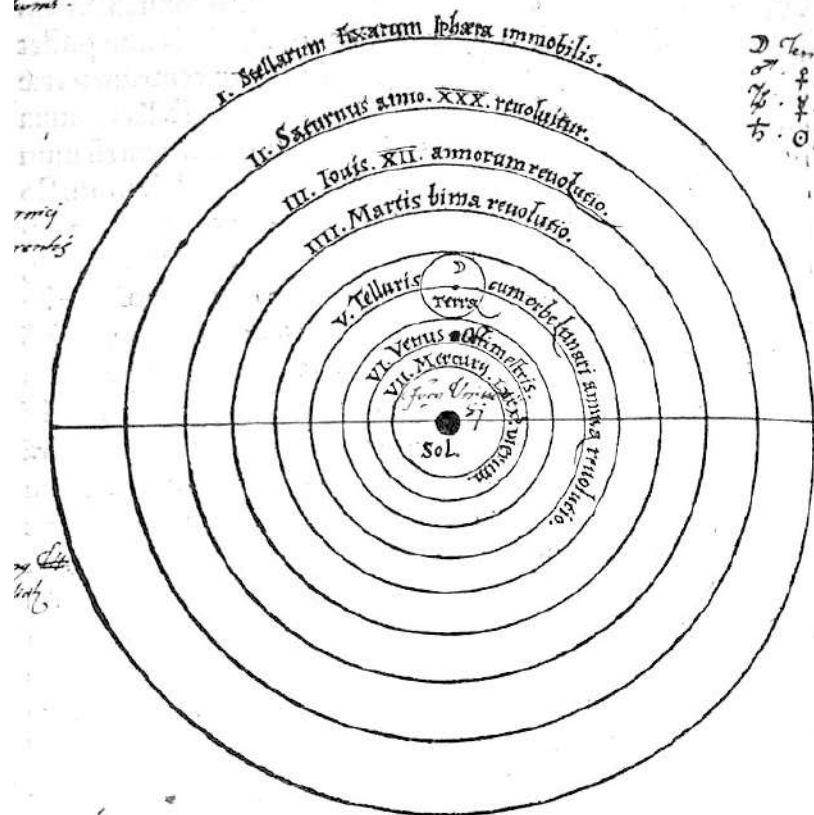
Winckelmann: *Geschichte der Kunst der Altertum s (Istoria artei antice)*, 1764.

„Studiind istoria gândirii filosofice și științifice [...] —căci ele sunt atât de strâns împletite și legate împreună încât, considerate separat, devin de neînțeles—, am fost obligat să constat [...] că, în această perioadă, **spiritul uman sau cel puțin spiritul european a suferit —sau a efectuat— o revoluție mentală foarte profundă, revoluția care a modificat înseși fundamentele gândirii noastre [...]** [O]mul, cum se zice uneori, și-a pierdut locul în lume sau, mai exact, poate, **a pierdut însăși lumea care forma cadrul existenței sale și obiectul cunoașterii sale**, a trebuit să transforme și să înlocuiască nu doar concepțiile fundamentale, ci și structura gândirii sale. [...] [S]chimbările produse de revoluția din secolul al XVII-lea [...] ar putea fi reduse la două elemente principale [...] anume distrugerea cosmosului și geometrizarea spațiului, adică a) distrugerea lumii concepute ca un întreg finit și bine ordonat —în care structura spațială întruchipa o ierarhie a valorii și perfecțiunii [...]— și înlocuirea acesteia cu un univers indefinit, chiar infinit, care nu mai comporta nici o ierarhie naturală [...]; și b) înlocuirea concepției aristotelice a spațiului [...] cu cea a spațiului din geometria euclidiană [...] identic, în structura lui, cu spațiul real al universului. Cee ce a implicat [...] devalorizarea complete a Ființei, divorțul total între lumea valorilor și lumea faptelor.”

Alexandre Koyré, *De la lumea închisă la universul infinit*, trad. Vasile Tonoiu (București: Humanitas, 1997), 5-7.

NICOLAI COPERNICI
net, in quo terram cum orbe lunari tanquam epicyclo contineri diximus. Quinto loco Venus nono mens reducitur. Sextum denique locum Mercurius tenet, octuaginta dierum spacio circum currens. In medio uero omnium residet Sol. Quis enim in hoc

pulcherimo templo lampadem hanc in alio uel meliori loco poneret, quam unde totum simul possit illuminare. Siquidem non inepte quidam lucernam mundi, alij mentem, alij rectorem uocant. Trimegistus uisibilem Deum, Sophoclis Electra intuentem omnia. Ita profecto tanquam in folio regali Sol residens circum agentem gubernat Astrorum familiam. Tellus quoque minime fraudatur lunari ministerio, sed ut Aristoteles de animalibus ait, maximam Luna cum terra cognationem habet. Concipit interea a Sole terra, & impregnatur annuo partu. Inuenimus igitur sub hac

Reorientarea gândirii după Secolul Luminilor

... are loc o dublă ruptură

1 / față de lumea greacă

De la lumea închisă la universul infinit (Alexandre Koyré): spulberarea *kosmos*-ului grecesc

“le silence effroyable de l’espace infini” (Pascal)

“rien n’est donné, tout est construit” – cunoașterea nu mai poate fi *theoria* în sensul dezvăluirii adevărului/ordinii – devine “invenție” bazată pe sinteza cauză-efect

2 / față de lumea creștină

Respingerea metodică a argumentelor de autoritate, a *pre-judecăților* → nașterea spiritului critic

Răsturnare a relației om-Dumnezeu → nașterea umanismului modern.

Reorientarea gândirii după Secolul Luminilor

Baumgarten delimitează o disciplină filosofică nouă și independentă, bazându-se inițial pe distincția platoniciană între lucrurile sensibile (*aisthêta*) cele și inteligibile (*noêta*). În lucrarea *Meditații filosofice* (1735), Baumgarten definește estetica ca „știință a modului de cunoaștere și expunere sensibilă”.

În *Aesthetica* (1750): „Estetica (sau teoria artelor liberale, gnoseologie inferioară, arta frumuseții gândirii, artă a *analogon*-ului rațiunii) este știința **cunoașterii sensibile**”.

Baumgarten consideră ideea de frumos ca o percepție confuză sau un sentiment și, de aici, ca o formă inferioară de cunoaștere – de aici și folosirea termenului de estetică. Estetica se opune logicii, așa cum ideile confuze se opun ideilor clare.

Estetica lui este și o teorie a artelor frumoase. Se substituie istoric *Poeticii* inițiate de Aristotel.

AESTHETICA

SCRIPTIT

ALEXAND. GOTTLIEB
BAUMGARTEN

PROF. PHILOSOPHIAE.

TRAIECTI CIS VIADRYM.

IMPENS. IOANNIS CHRISTIANI KLEYB

CIDCICCL.

ENCYCLOPÉDIE,

OU

DICTIONNAIRE RAISONNÉ DES SCIENCES, DES ARTS ET DES MÉTIERS,

PAR UNE SOCIÉTÉ DE GENS DE LETTRES.

Mis en ordre & publié par M. DIDEROT, de l'Académie Royale des Sciences & des Belles-Lettres de Prusse, & quant à la PARTIE MATHÉMATIQUE, par M. D'ALEMBERT, de l'Académie Royale des Sciences de Paris, de celle de Prusse, & de la Société Royale de Londres.

*Tantum series juncturaque pollet,
Tantum de medio sumptis accedit honoris!* HORAT.

TOME PREMIER.

A PARIS,

Chez { BRIASSON, rue Saint Jacques, à la Science.
DAVID l'aîné, rue Saint Jacques, à la Plume d'or.
LE BRETON, Imprimeur ordinaire du Roy, rue de la Harpe.
DURAND, rue Saint Jacques, à Saint Landry, & au Griffon.

M. DCC. LI.

AVEC APPROBATION ET PRIVILEGE DU ROY.

Sub un Templu în Arhitectură Ionică, Sanctuar al Adevărului, se vede Adevărul înfășurat într-un voal, răspândind o lumină care îndepărtează norii și îi dispersează.

La dreapta Adevărului, Rațiunea și Filosofia se ocupă, una să ridice, cealaltă să smulgă voalul ADEVĂRULUI.

La picioarele sale, Teologia îngenunchiată primește lumina sa de sus.

Urmărind înlănțuirea figurilor, găsim de aceeași parte Memoria, Istoria Veche & Modernă; Istoria scrie & Timpul o sprijină.

Mai jos sunt grupate Geometria, Astronomia & Fizica. Sub acest grup: Optica, Botanica, Chimia & Agricultura.

Și mai jos, Arte și Profesii care emană din Științe. La stânga Adevărului, se vede Imaginația, care se pregătește să înfrumusețeze și încoroneze ADEVĂRUL. Sub Imaginație, desenatorul a plasat diferitele genuri de Poezie, Epică, Dramatică, Satirică, Pastorală. Apoi vin celelalte Arte ale Imitației, Muzica, Pictura, Sculptura și Arhitectura.

Reorientarea gândirii după Secolul Luminilor

Despărțirea de ordinea *kosmos*-ului armonic grecesc și a universului creștin → dislocarea bazei metafizice a tradiției clasice și a teoriei arhitecturii.

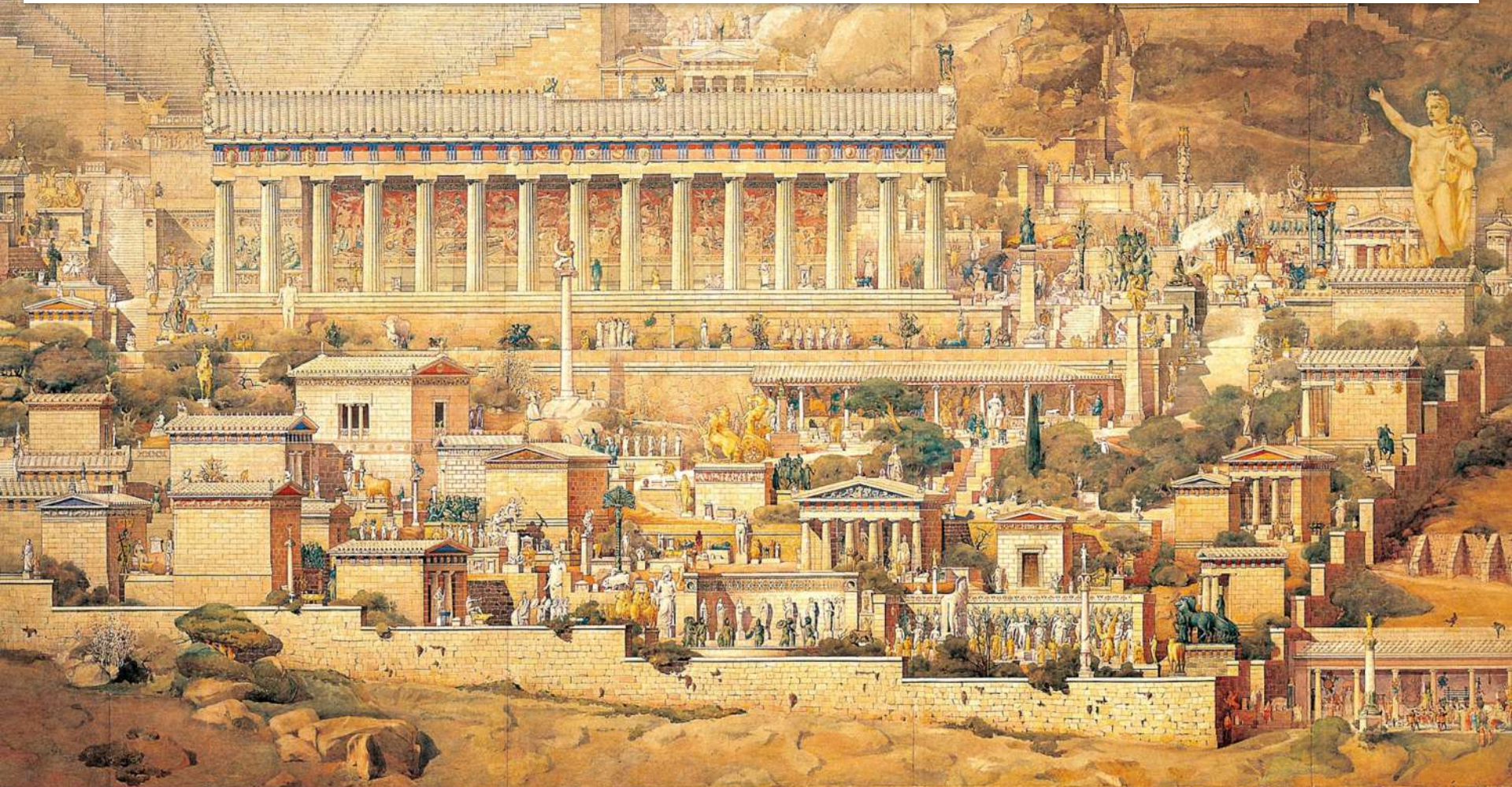
Dizolvarea încrederii în teoria armonică a frumosului purtat de teoria artei și arhitecturii și pus în practică prin limbajul clasic.

Schimbări la nivelul limbajului

PRIVIREA ASUPRA TRECUTULUI SE SCHIMBĂ

- Aspirația către exprimarea unui ideal persistă
- Antichitatea se dovedește a fi mult mai variată decât „codificarea ordinelor”
- Arhitectura gotică este „descoperită” și revalorizată

Reconstrucție sanctuar Delfi, 1894 EBA (Academia franceza de la Roma)

înapoi în timp

între secole: punerea în dubiu a codificării ordinelor

Despărțirea de limbajul clasic

Căutările unei noi expresii cuprind:

- Neoclasicismul – linia de continuitate
- Neogoticul (neobizantinul) – linie divergentă
- Eclectismul și istorismul – linie mediană

Toate acestea constituie problematica și formele în care se exprimă o tranziție care subminează unitatea de interpretare a principiilor clasicismului.

Privirea asupra trecutului se schimbă:

- Antichitatea se dovedește a fi fost mult mai variată decât „codificarea ordinelor” din tratate;
- Arhitectura bizantină, romanică, gotică este redescoperită și apreciată;
- Arhitectura vernaculară este descoperită și folosită ca sursă de inspirație;
- Secolele „recente” cunoscute cu instrumentele istoriei și interpretate critic...

Un nou interes pentru lecțiile constructive ale goticului...

...învățând prin admirația față de ordinea constructivă a goticului—de exemplu, turnul catedralei din Strasbourg—și **nu** (cel puțin pentru următorii 100 și ceva de ani) prin **unitatea stilului**.

Marc Antoine Laugier:

„[...] este necesar, în ce privește clădirile obișnuite, să se renunțe la îngrămădirea ordinelor unele peste altele, iar această aglomerare să fie rezervată clădirilor piramidale, cum ar fi turnurile. Astfel de clădiri nu au acoperiș. Caracterul lor este să aibă, în înălțimea lor, o reducere foarte sensibilă a masei și retrageri foarte pronunțate.”

— Laugier, *Observations sur l'architecture* (1765)
86.

„Acest superb turn piramidal este o capodoperă încântătoare, prin elevația uimitoare, prin precizia îngustării spre vârf, prin forma plăcută, prin corectitudinea proporțiilor, prin finețea neobișnuită a execuției.”

— Laugier, *Essai sur L'Architecture* (1755), 144.

Un nou interes pentru lecțiile constructive ale goticului...

...învățând prin admirația față de ordinea constructivă a goticului—de exemplu, turnul catedralei din Strasbourg—și **nu** (cel puțin pentru următorii 100 și ceva de ani) prin **unitatea stilului**.

„sunt tentat să regret acele turnuri gotice de felurite forme și de diferite înălțimi, care flancau și distingeau castelele de demult [...] ne place să vedem în toate diversitatea maselor.”

— Laugier, *Observations sur l'architecture* (1765)
27-28

„Nu dăm clădirilor forme destul de variate, noi care sîntem atît de schimbători în toate celelalte [...] S-a crezut, fără îndoială, că toate formele posibile au fost epuizate [...]. Cu toate acestea, de îndată ce am avut printre arhitecți un om de geniu, el ne-a dat un plan de biserică cu totul nou.”

— Laugier, *Essai sur L'Architecture* (1755), 179—
180

Neoclasicismul se impune cu forme și semnificații diferite în toată lumea

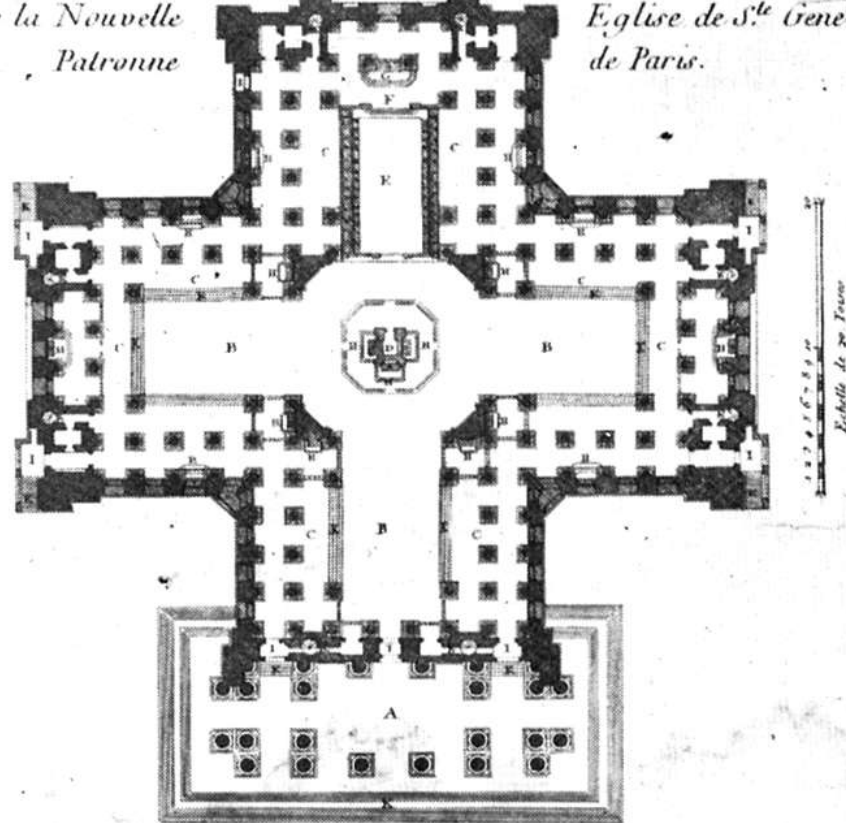

Jacques-Germain Soufflot
Sainte-Geneviève (Panthéon)
1755-1790

*Plan de la Nouvelle
Patronne*

*Eglise de Ste Genevieve
de Paris.*

- A. Portail.
- B. Nef.
- C. Bas-Côté.
- D. Chœur.
- E. Tribune.
- F. Sanctuaire.
- G. Grand Autel.
- H. Chapelle.
- I. Porte de Sortie.
- K. Escalier.
- L. Saint Eloi.
- M. Bâtimens des Religieuses.
- N. Jardin des Religieuses.

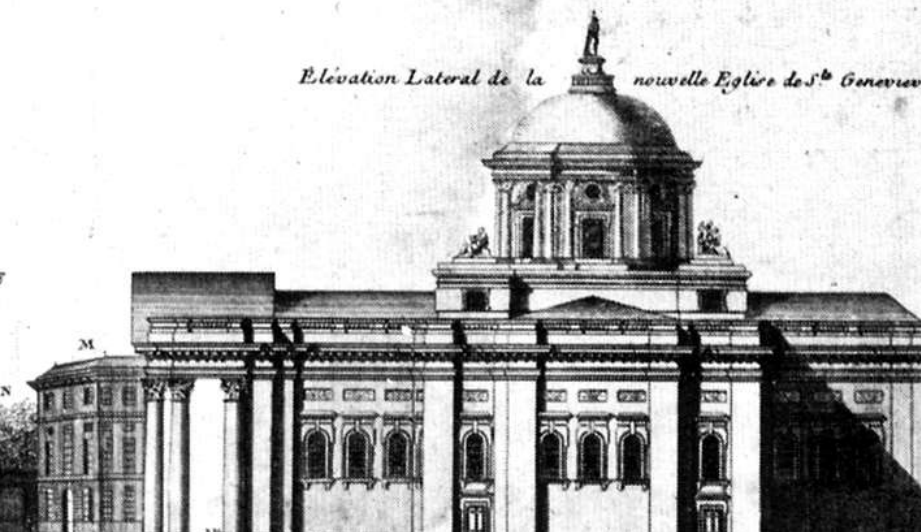

Vue Perspective de la Nouvelle

Eglise de Sainte Genevieve.

Elevation Lateral de la nouvelle Eglise de Ste Genevieve

Neoclasicismul se impune cu forme și semnificații diferite în toată lumea

TRANSLATION DE VOLTAIRE AU PANTHÉON FRANÇAIS.

Il est digne de recevoir les honneurs décernés aux grands hommes. La Cérémonie du Triomphe de Voltaire a eu lieu le Lundi 25 Juillet 1791. Cet hommage rendu aux talens d'un grand Homme, a l'auteur de la Henriade

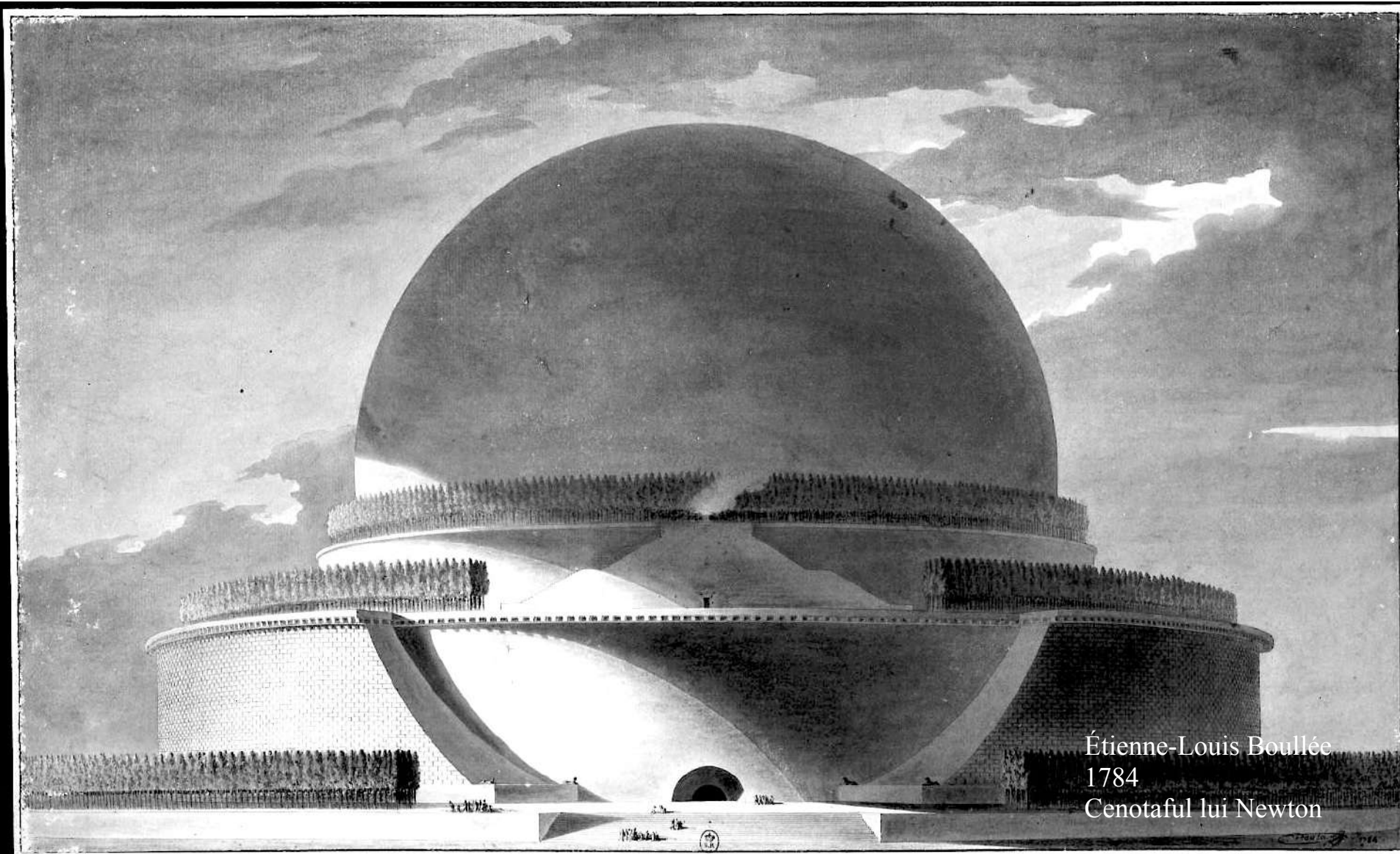

Neoclasicismul se impune cu forme și semnificații diferite în toată lumea

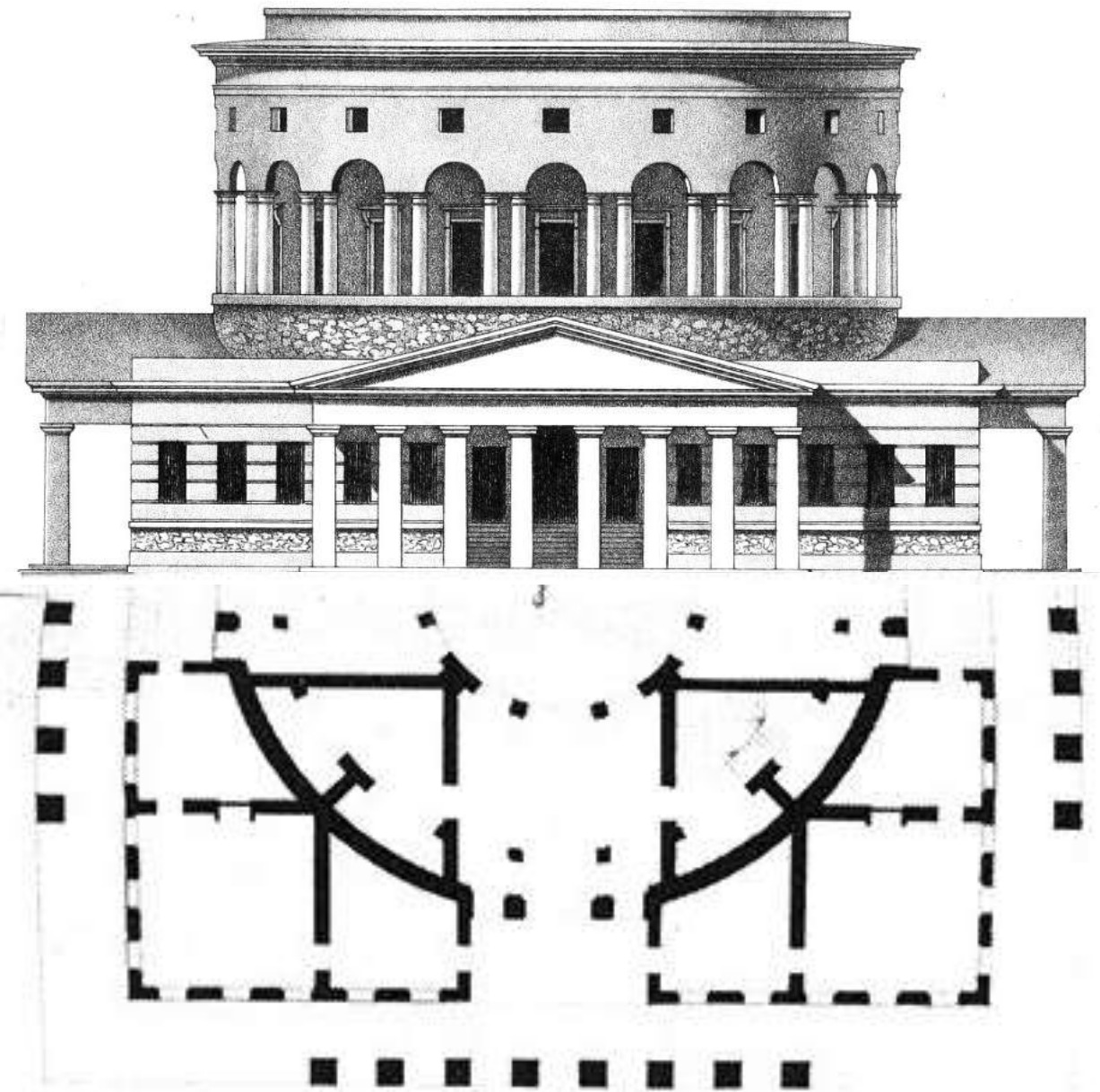
Exprimarea unei idei: arhitecții vizionari ai neoclasicismului

Étienne-Louis Boullée
1784
Cenotaful lui Newton

Exprimarea unei idei: rigoarea neoclasicismului

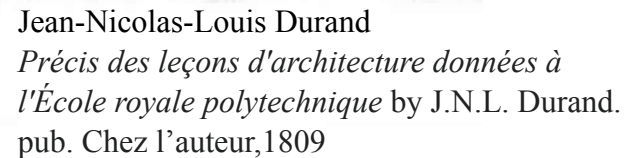

Claude-Nicolas Ledoux,
Bariera Saint-Martin / Rotonda Stalingrad,
1784–1788

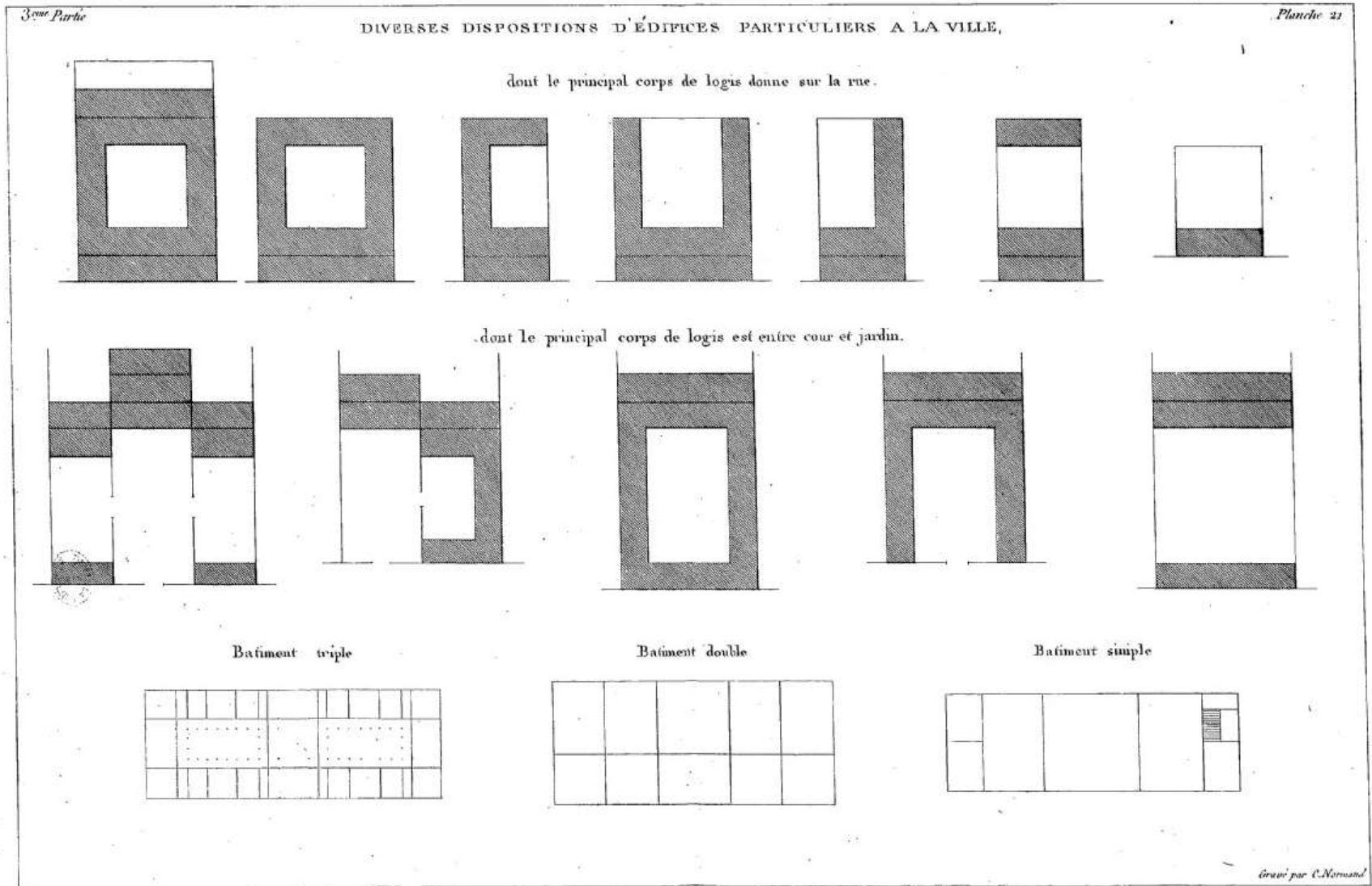
Claude-Nicolas Ledoux,
Barriera Saint-Martin / Rotonda Stalingrad,
1784–1788

Jean-Nicolas-Louis Durand
Précis des leçons d'architecture données à
 l'École royale polytechnique by J.N.L. Durand.
 pub. Chez l'auteur, 1809

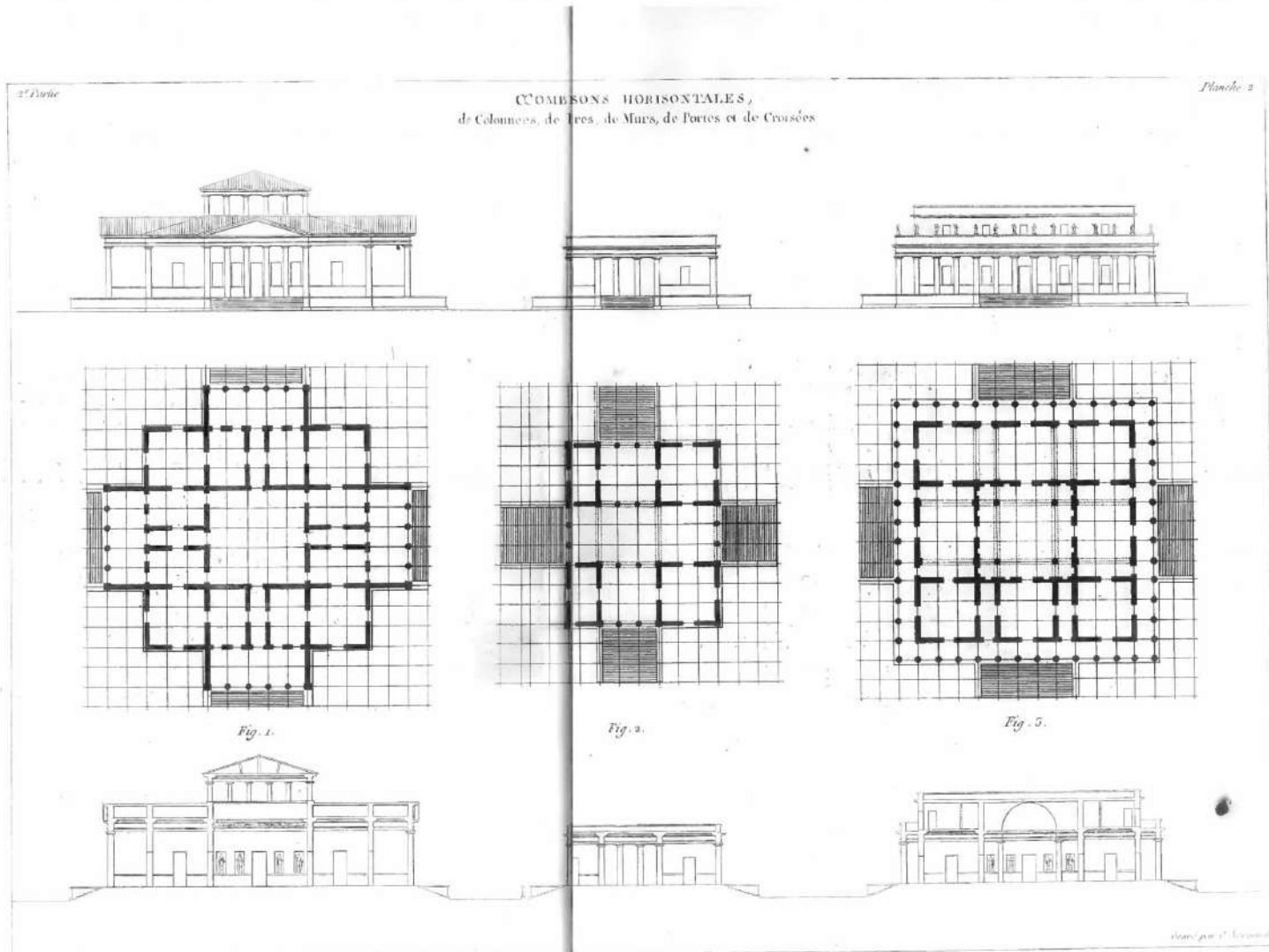

Piederea unității limbajului clasic

Jean-Nicolas-Louis Durand
*Précis des leçons d'architecture données à
l'École royale polytechnique* by J.N.L. Durand.
pub. Chez l'auteur, 1809

De la unitate metafizică la rețea de axe (grid)

Jean-Nicolas-Louis Durand
*Précis des leçons d'architecture données à
l'École royale polytechnique* by J.N.L. Durand.
pub. Chez l'auteur, 1809

**„lupta stilurilor”
și presiunea critică pentru căutarea de forme noi**

„Descoperirea” trecutului și libertăți față de tradiția clasică

Thomas Cole, *The Architect's Dream*, 1840

„Descoperirea” trecutului

C.R. Cockerell
The Professor's Dream, 1848

„Descoperirea” trecutului

Bank of England Building, Liverpool, C. Cockerell, 1845—48

„Descoperirea” trecutului *The Battle of Styles* (lupta dintre stiluri)

The Palace of Westminster (1840–1876), Charles Barry & Augustus Pugin

„Descoperirea” trecutului

NEOGOTICUL, NEOBIZANTINUL,
NEOROMANICUL

JOHN RUSKIN (1819-1900) privește trecutul de pe o poziție romantică, orientată către recuperarea valorilor lumii gotice și bizantine = o lume estetică și etică, exemplificatoare pentru practică.

The Seven Lamps of Architecture – 1849
The Stones of Venice – 1853

John Ruskin,
Loggia of the Ducal Palace, Venice,
1849–50

„Descoperirea” trecutului

NEOGOTICUL, NEOBIZANTINUL,
NEOROMANICUL

JOHN RUSKIN (1819-1900) privește trecutul de pe o poziție romantică, orientată către recuperarea valorilor lumii gotice și bizantine = o lume estetică și etică, exemplificatoare pentru practică.

The Seven Lamps of Architecture – 1849
The Stones of Venice – 1853

John Ruskin,
Part of Saint Mark's Basilica, Venice: Sketch after Rain,
1846

RESPECT POUR LE PASSÉ
LIBERTÉ DANS LE PRÉSENT
FOI DANS L'AVENIR

LES ARTISTES D'OUTRE-TOMBE

AV LIEU DE FAIRE DE L'ART NATIONAL POUR LES VIVANTS TU IMPOSERAS AUX VIVANTS L'ART NATIONAL DES MORTS

L'ART NOUVEAU

RESPECT POUR LE PASSÉ LIBERTÉ DANS LE PRÉSENT FOI DANS L'AVENIR

NE PAS COPIER MAIS IMITER

VENUS MERCI

VIRIDI EMPEREUR VENUS VIG

PANTHEON

MARCELLUS

PANTHEON

MARCELLUS

LES PLYS VIEUX

LES VIEUX

Reims.
Bonnes gens qui p'cy passés
priez dieu pour les trespasés

Chartres

Chartres

Gothique

Roman

Renaissance

Bysantin

Latins

Rome

Athènes

Perse

Indien

Pelasgique

Celtique

Egypte

LES ARTISTES D'OUTRE-TOMBE
HYMNE DES VIEUX

Tu mépriseras
le Panthéon tu haïras le
Panthéon et tu jetteras de Rome et
Athènes aux puits de Rome et de Char-
tres. Plus tard et l'époque seront pour toi des
impur à qui Dieu refuse le sentiment du beau.
Tu prôneras traîtres à l'Art et contemneurs
du goût et Brunelleschi et Bramante et Léonard
de Vinci et Raphaël et Michel Ange et Cellini Tu
liras plus libéralement que l'Enfer au catholique

L'ARCHITECTURE CONTEMPORAINE

Illustration de L'architecte dans L'Art par M. Louis Dalry

LES ARTISTES D'OUTRE-TOMBE
HYMNE DES PLUS VIEUX

Revue générale de l'architecture et des
travaux publics, nr. 8, 1849/50

Je voudrais et tu aurais droit d'ignorer ceux de
ton pays Tu apprendras comment les anciens hono-
raient Mercure le voleur et Venus l'impudique et o-
lors tu sauras plus qu'il n'en faudrait pour glorifier le
Christ qui chassa les voleurs du temple et la Vierge immo-

Eclectism și istorism

Cu multiple fețe și indicând o problematică diversă, istorismul și eclectismul pun în criză canonul clasic pentru că înglobează virtuțile noilor tehnologii (metalul, sticla, apoi betonul) și a noilor criterii profesionale (economia, raționalitatea, funcționalitatea).

Lewis Cubitt, King's Cross Station, 1850-52

Eclectism și istorism

Cu multiple fețe și indicând o problemă diversă, istorismul și eclecticismul pun în criză canonul clasic prin libertatea de a alege modelul estetic dintr-un trecut cunoscut mai bine (mai științific, mai în detaliu, mai nuanțat) și prin contopirea de elemente variate din repertoriile istorice și naționale.

Charles Garnier, Palais de l'Opera, 1875

Eclectism și istorism

Înglobează virtuțile noilor tehnologii (metalul, sticla, apoi betonul) și a noilor criterii profesionale (economia, raționalitatea, funcționalitatea).

Grand Palais, Paris (1897-1900)

Răspândirea tradiției clasice în lumea nouă

Thomas Jefferson (1743-1826) – Universitatea din Virginia, Charlottesville

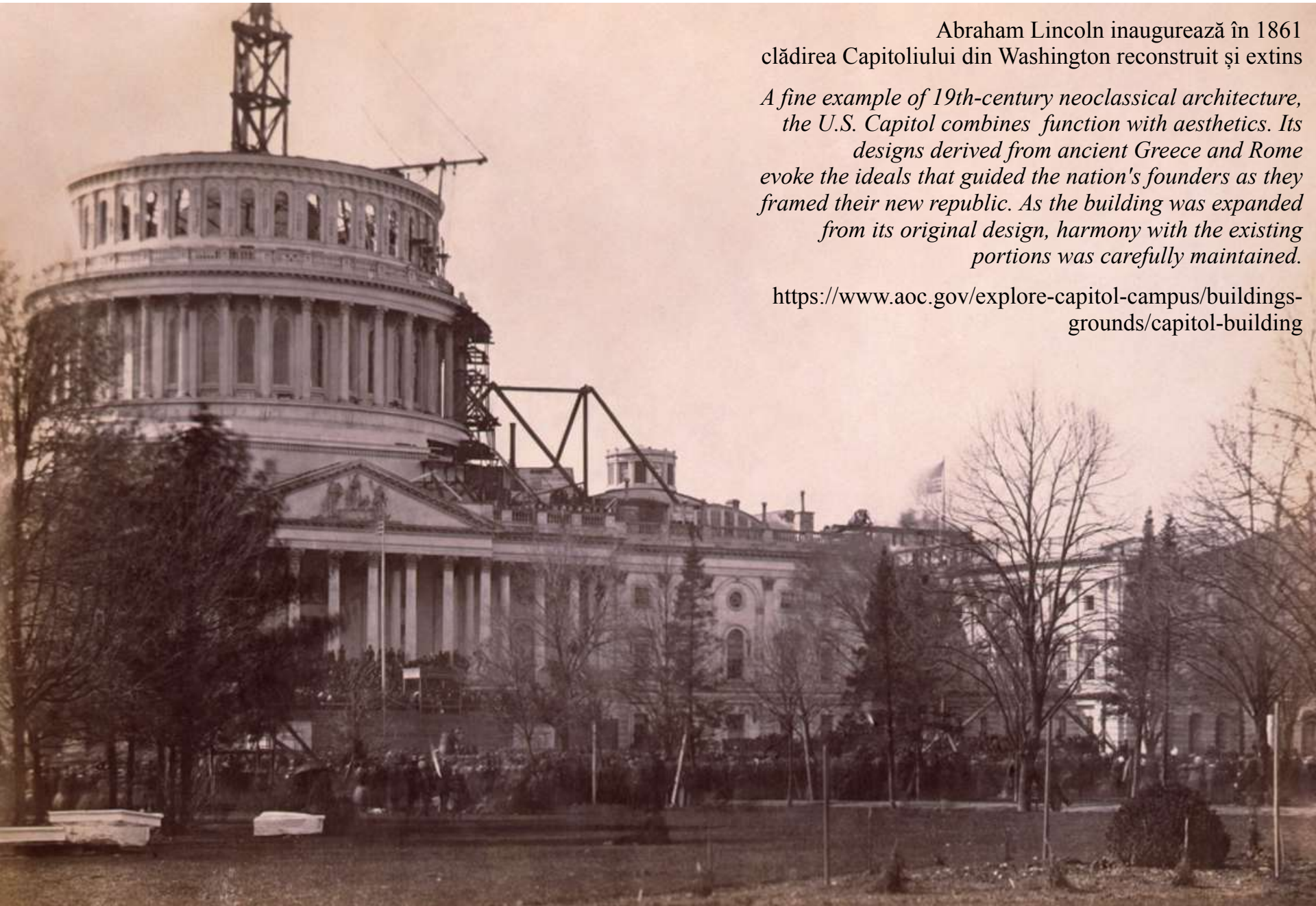

Răspândirea tradiției clasice în lumea nouă

Abraham Lincoln inaugurează în 1861 clădirea Capitoliului din Washington reconstruit și extins

A fine example of 19th-century neoclassical architecture, the U.S. Capitol combines function with aesthetics. Its designs derived from ancient Greece and Rome evoke the ideals that guided the nation's founders as they framed their new republic. As the building was expanded from its original design, harmony with the existing portions was carefully maintained.

<https://www.aoc.gov/explore-capitol-campus/buildings-grounds/capitol-building>

exprimarea idealității

„Descoperirea” goticului

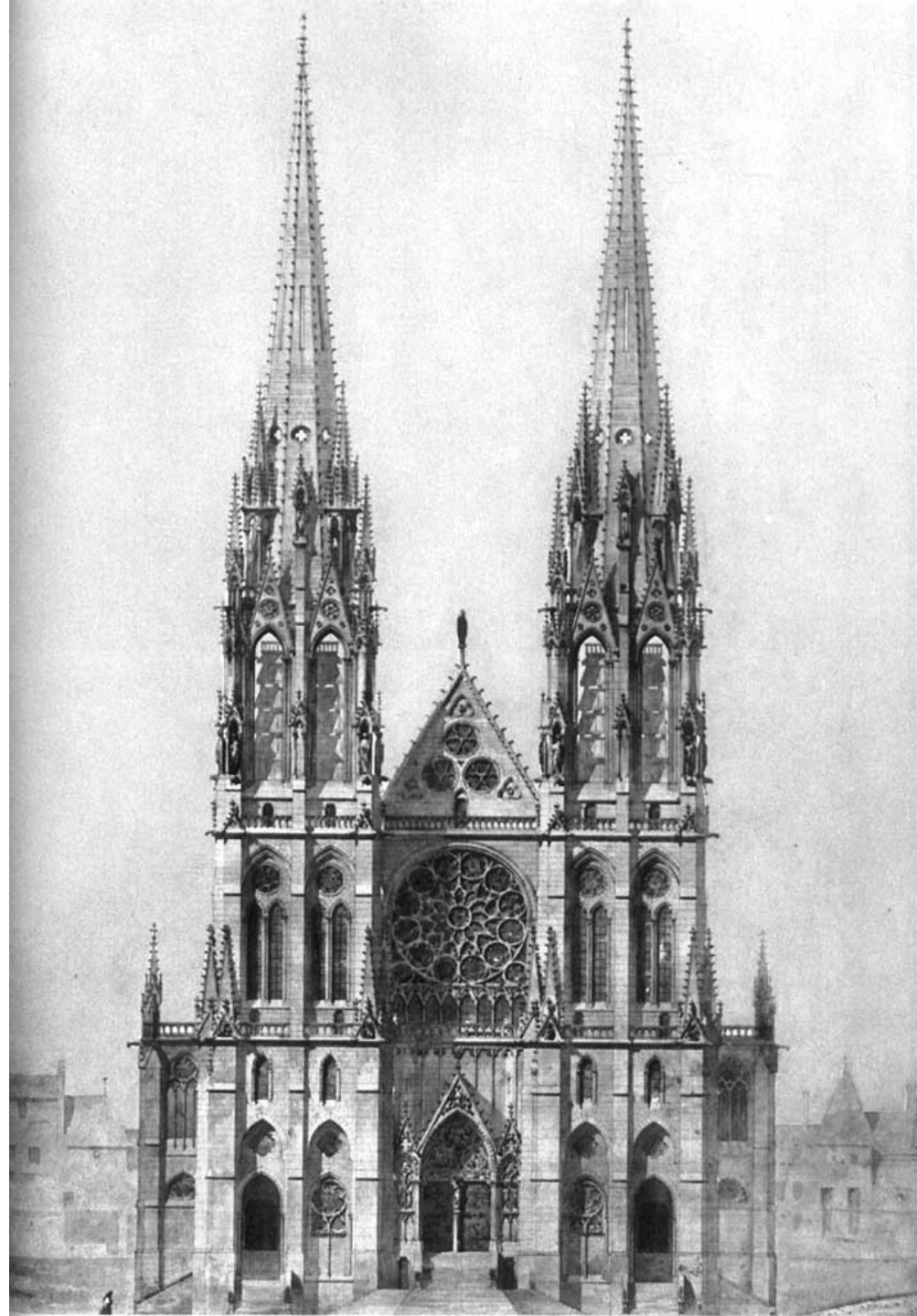
NEOGOTICUL

arhitectura gotică este descoperită și revalorizată pentru raționalitatea ei constructivă și pentru calitățile ei poetice și expresivă.

“REVOLUȚIA TEORETICĂ” a lui Eugene Emmanuel Viollet-le-Duc (1814-1879)

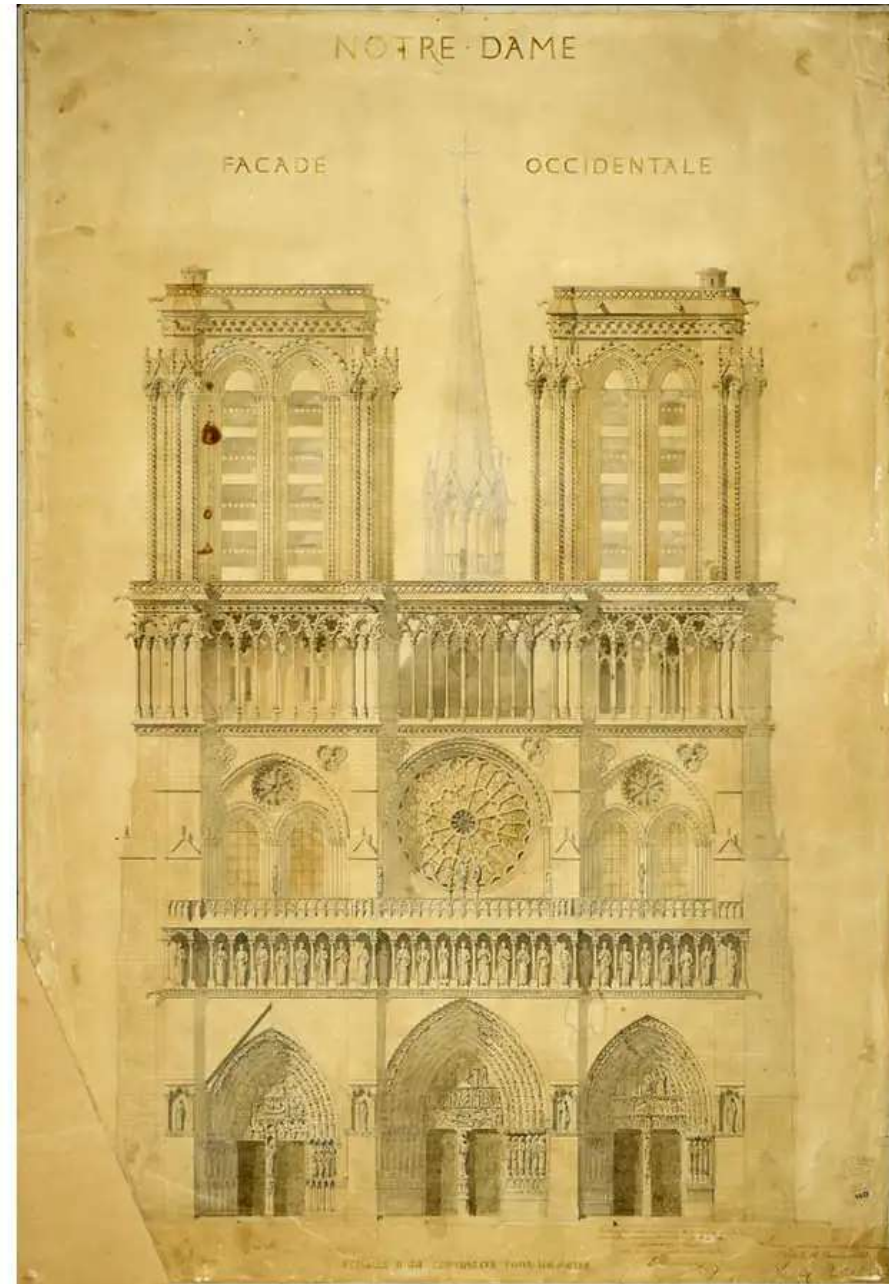
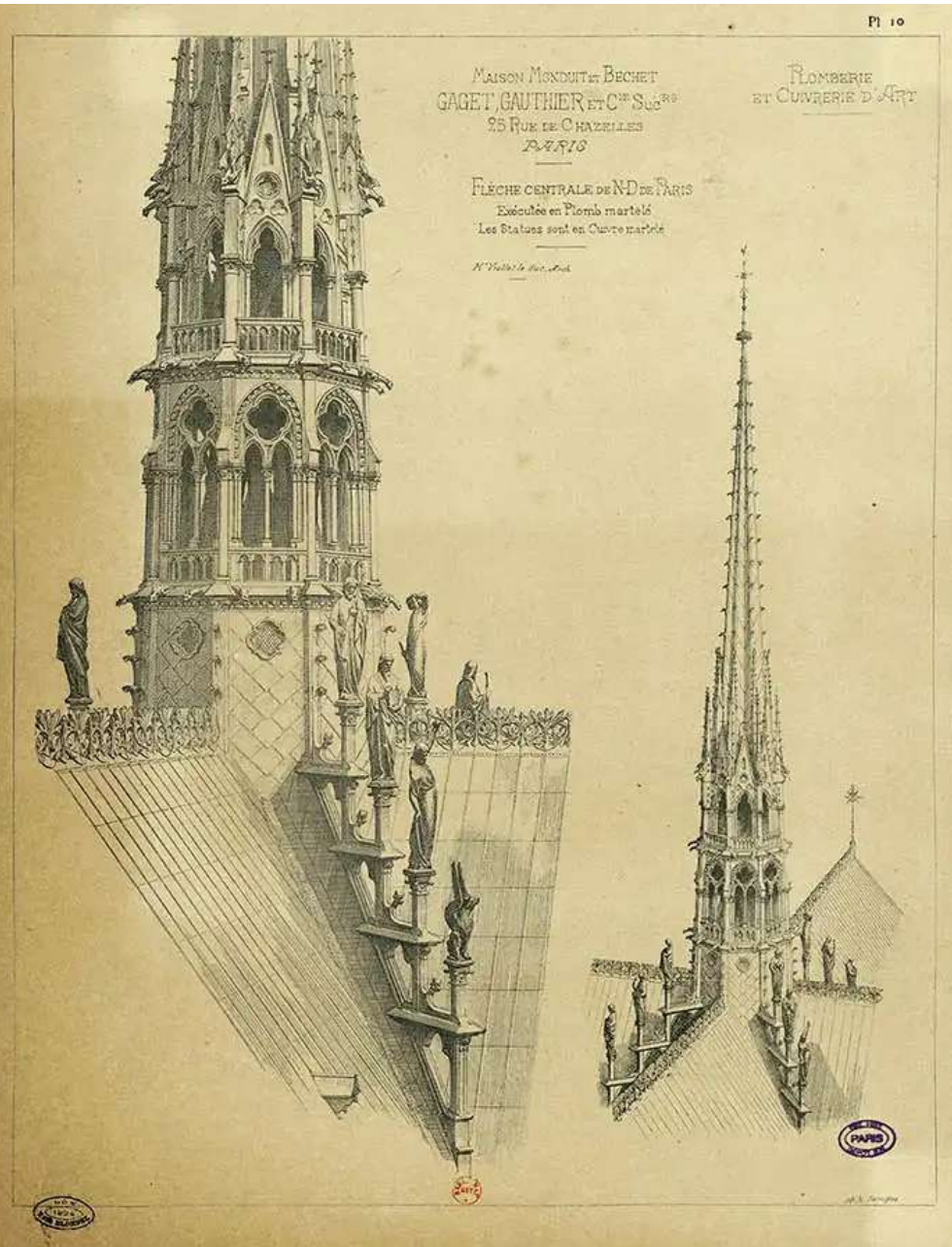
Raționalitatea structurală a goticului, sinceritatea exprimării structurii în directă relație cu materialele de construcție → deschide noi căi pentru practică.

1863 – Entretiens sur l'architecture

„Descoperirea” goticului

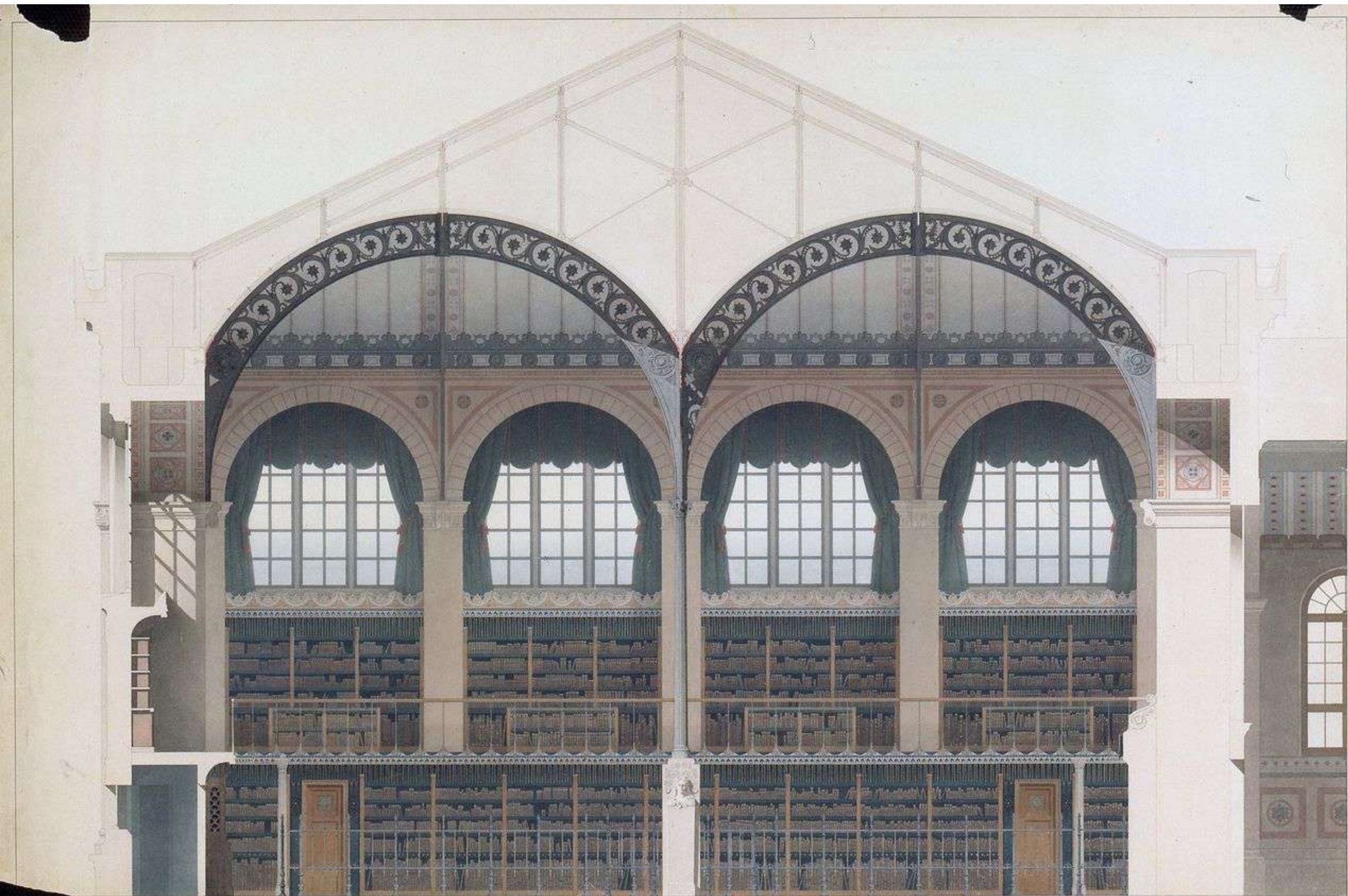
**expresia materială a
noilor posibilități tehnologice
și a noilor aspirații artistice**

Henri Labrouste (1801-1875)
Bibliothèque Sainte-Geneviève, 1843-50

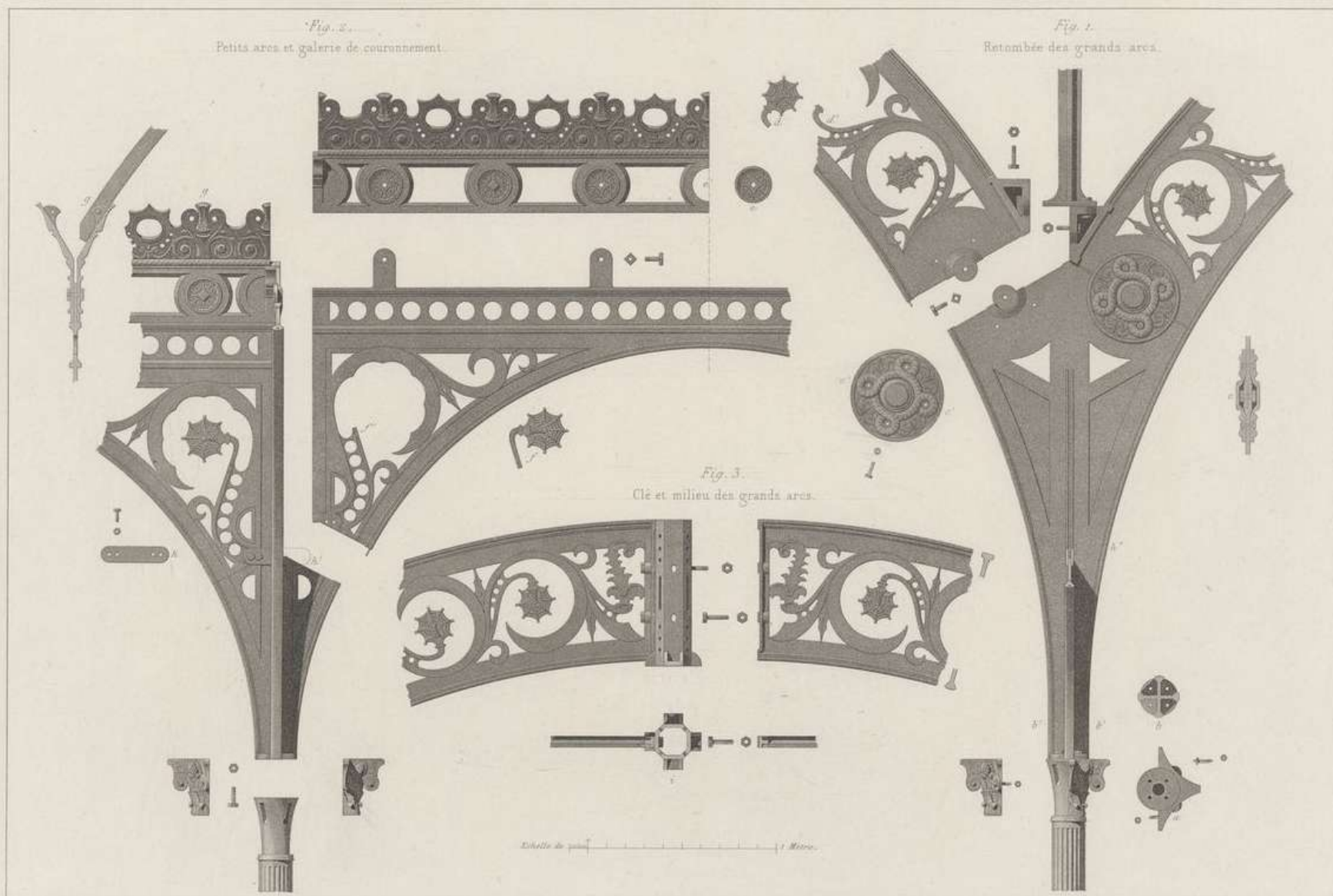

Henri Labrouste (1801-1875)
Bibliothèque Sainte-Geneviève, 1843-50

H. Labrousse del.

J. Huguenot sc.

a. Plan des Chapiteaux.

b. Coupe horizontale à la hauteur de A-B.

c. Groupe vu de l'extérieur, d'après les plans d'origine.

d. Fleur rapportée en A, se ajustant à mi-épaisseur.

e. Fleur mobile s'adaptant en C, sur le joint du milieu du couronnement.

BIBLIOTHEQUE SAINTE-GENEVIÈVE. A PARIS.

PAR M. HENRI LABROUSTE, ARCH^{TE}.

Détails des arcs en fonte longitudinaux et transversaux de la grande salle de lecture.

f. Fleur rapportée en f, se ajustant à mi-épaisseur.

g. Groupe vu de l'extérieur, d'après les plans d'origine.

h. Fleur rapportée en A, se ajustant à mi-épaisseur.

i. Fleur rapportée en C, sur le joint du milieu du couronnement.

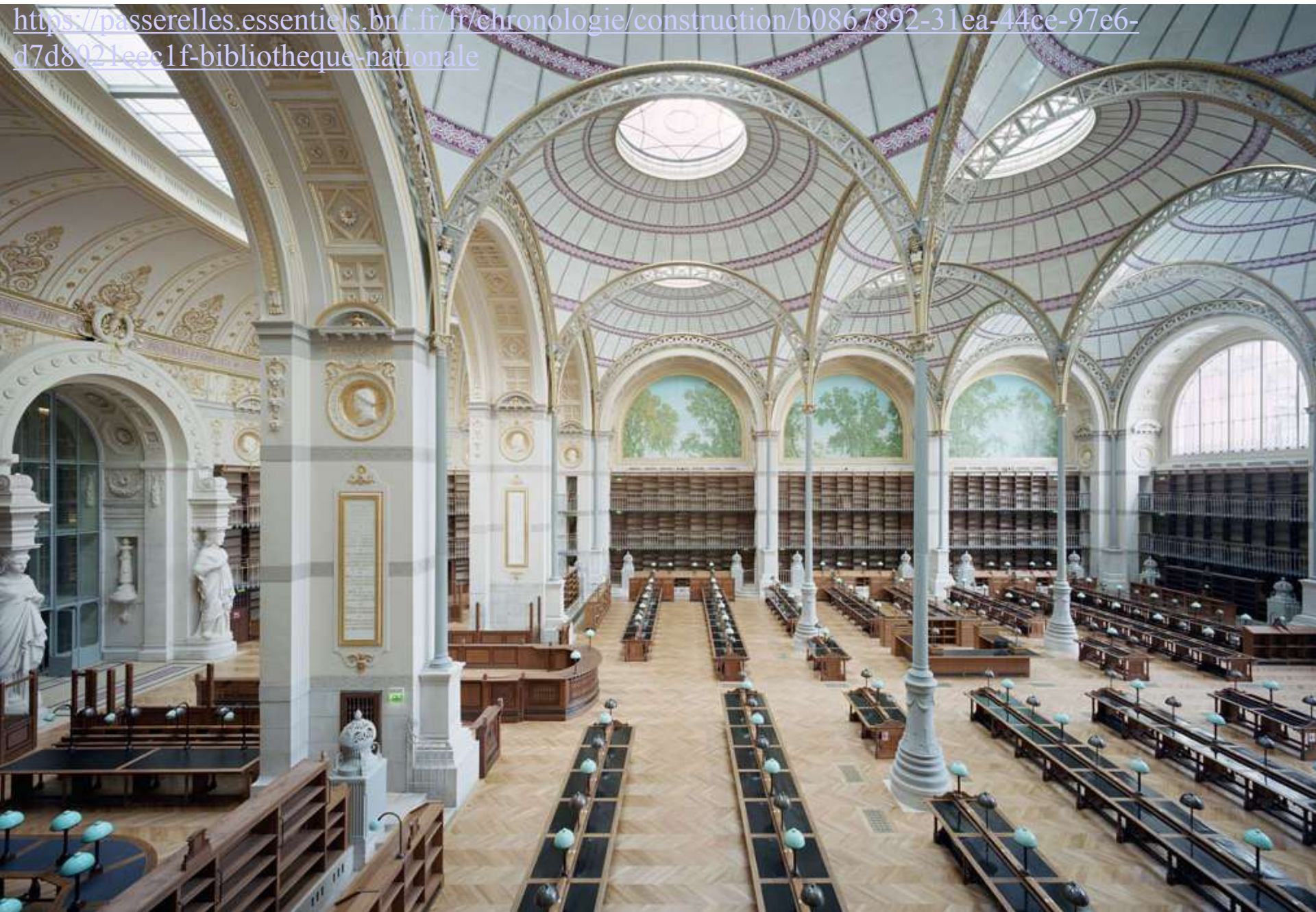
j. Fleur rapportée en f, se ajustant à mi-épaisseur.

Henri Labrouste (1801-1875)

Bibliothèque Nationale, 1854

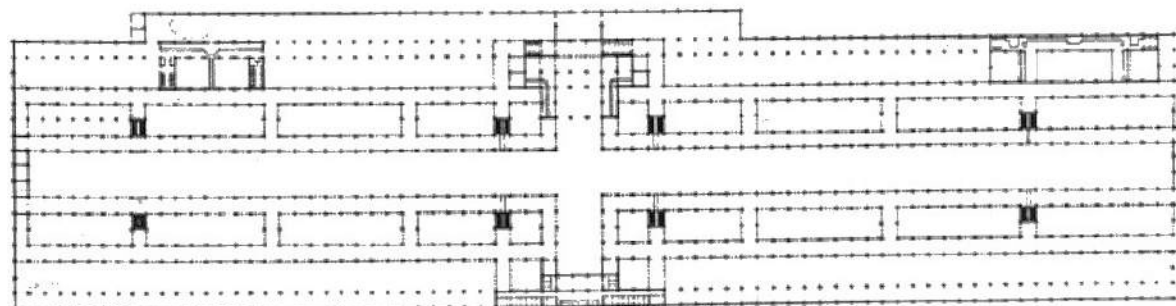
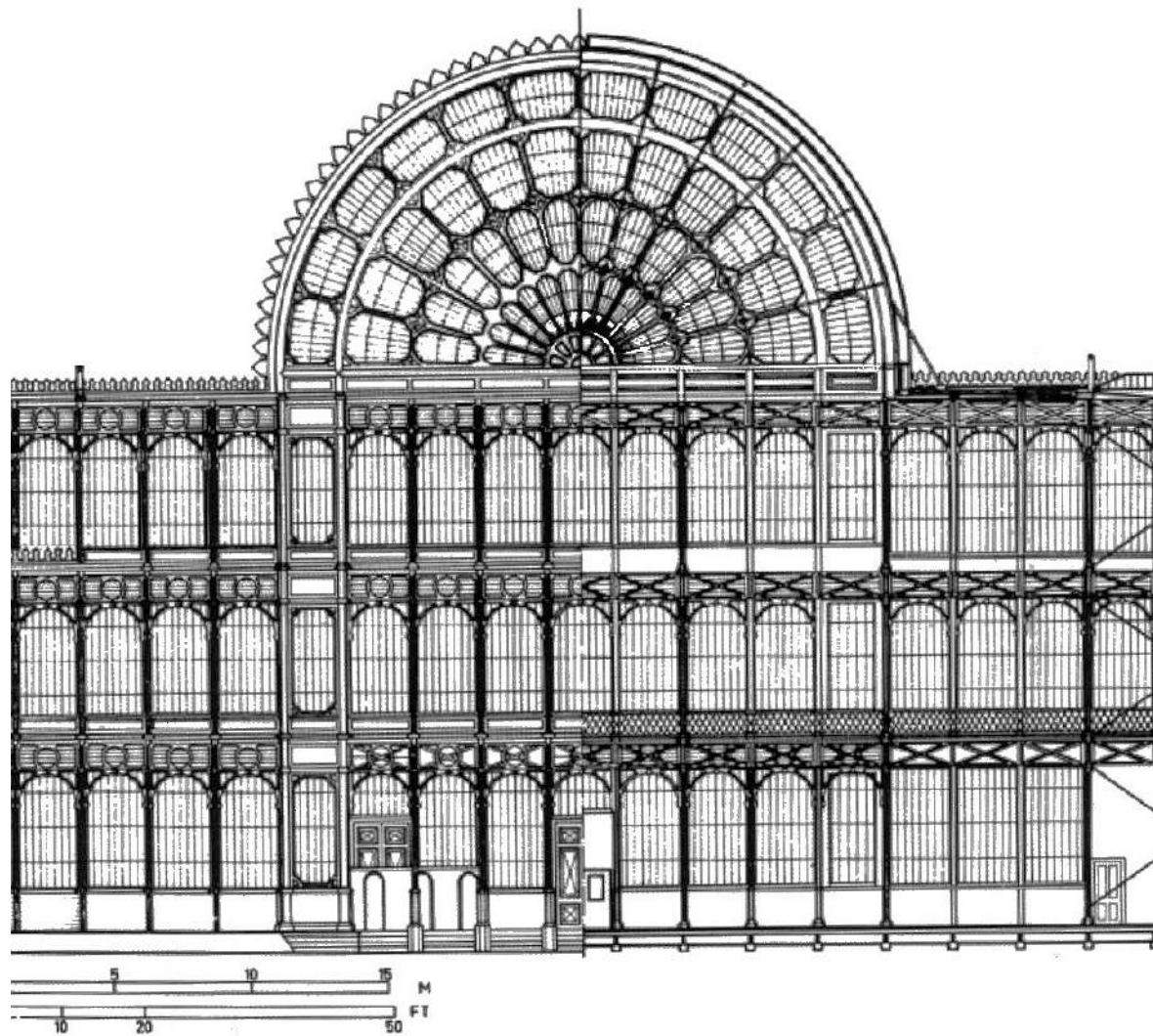
<https://passerelles.essentiels.bnf.fr/fr/chronologie/construction/b0867892-31ea-44ce-97e6-d7d8021ecc1f-bibliotheque-nationale>

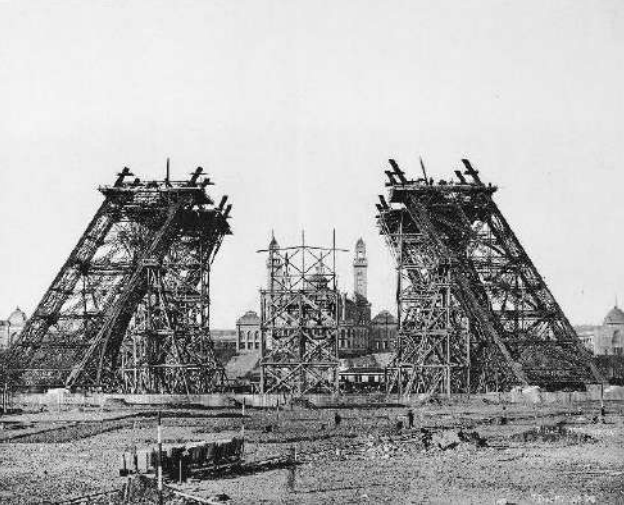
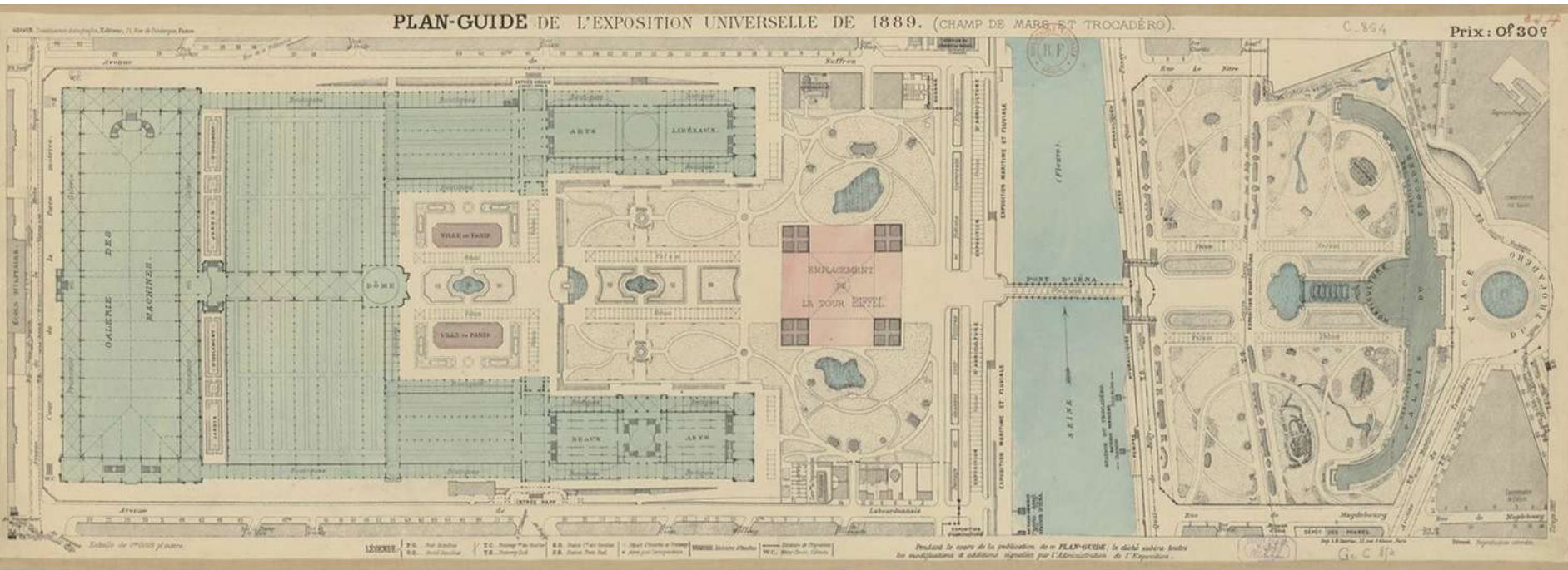
Difuzarea ideilor prin expozițiile universale | Londra, 1851

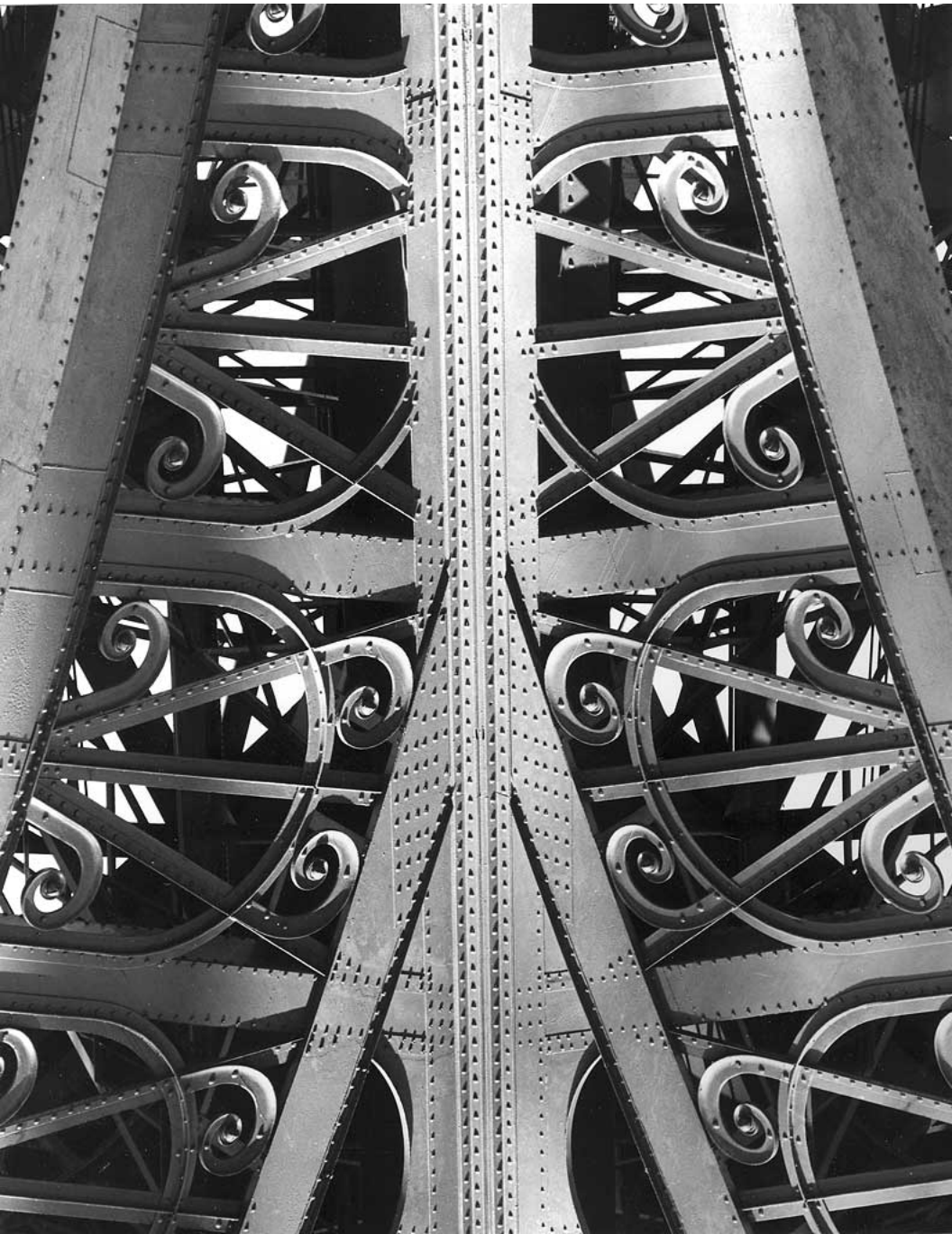

Difuzarea ideilor prin expozițiile universale | Paris, 1889

Difuzarea ideilor prin expozițiile universale | Paris, 1889

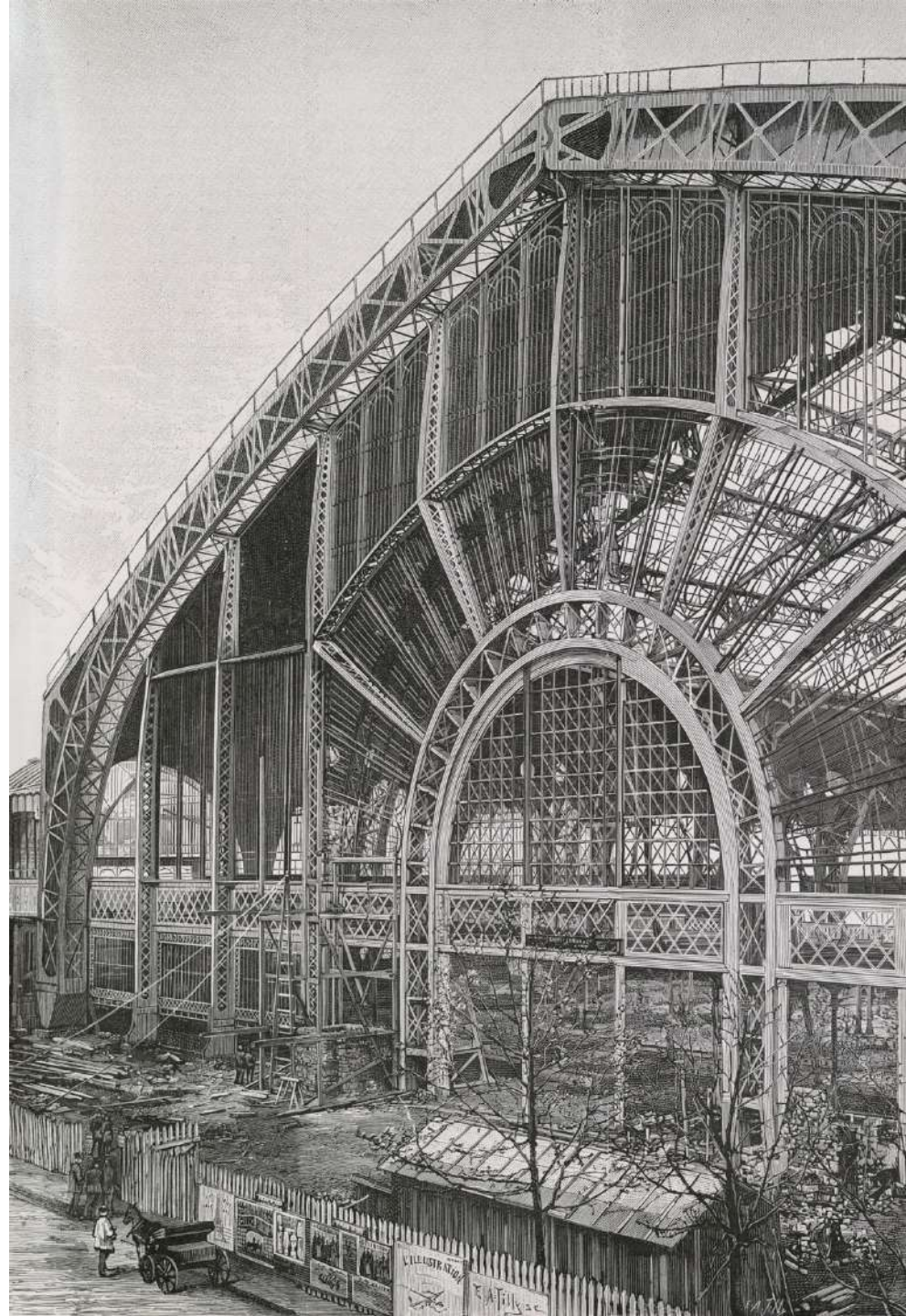

EXPOZIȚIILE INTERNAȚIONALE / UNIVERSALE

“manifestări care au un scop principal de educare pentru public, făcând inventarul mijloacelor de care dispune omul pentru a satisface nevoile civilizației și scoțând în evidență într-unul sau mai multe domenii ale activității umane progresele realizate sau perspectivele de viitor”.

Participanții: mai multe state, grupuri ale societății civile și antreprize.

Ferdinand Dutert & Victor Contamin,
Galerie des Machines, Exposition Universelle, Paris
1889

COMPAGNIE
PYES LILLE
L. LEMAIRE

GROSSELINE Perel Fils

Machines **WHEELLOCK** Perfectionnées
Concessionnaires Privilegiés de **TOUS les BREVETS wheellock**
Etablissements de **QUILLACQs Anzin**

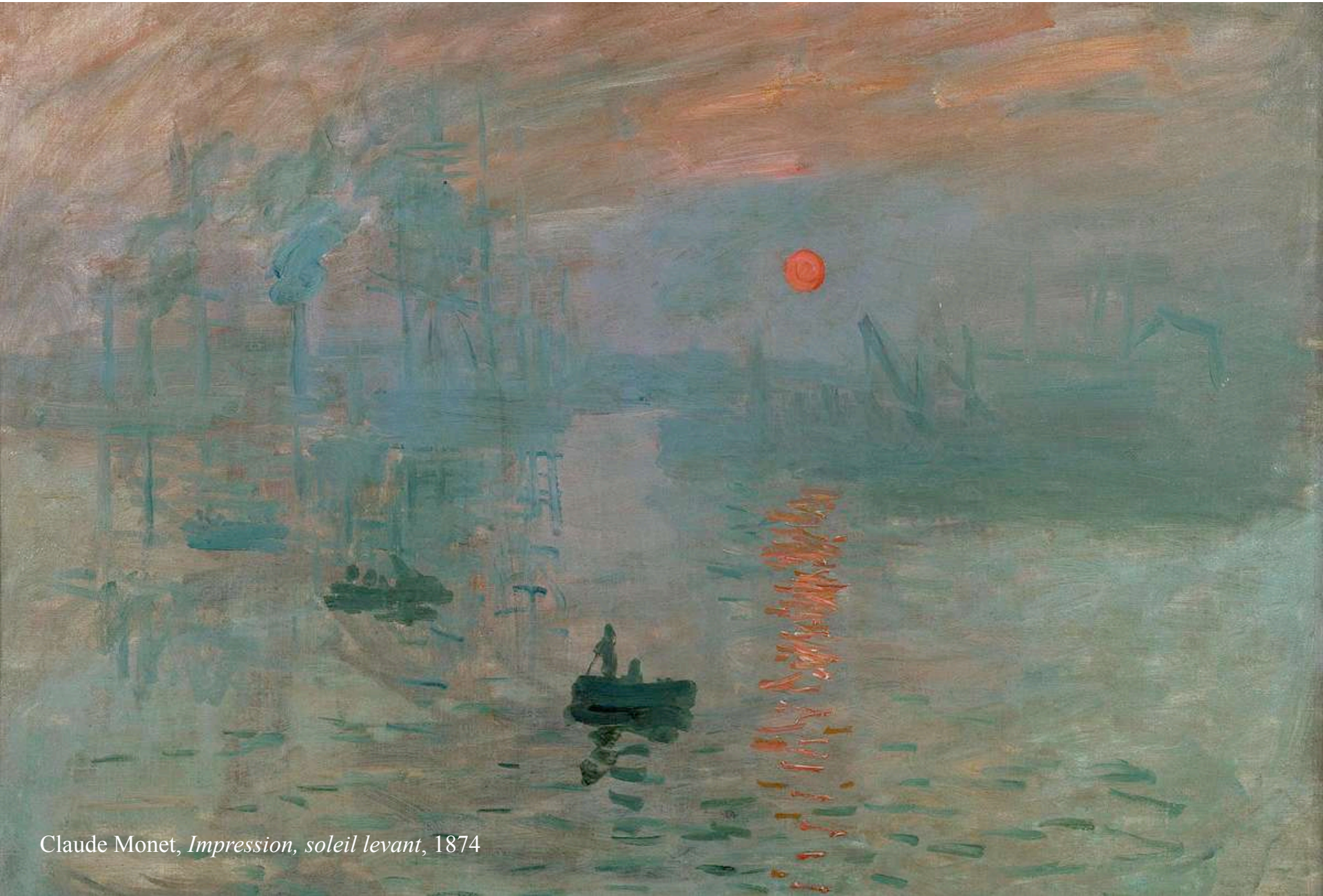

Difuzarea ideilor prin expozițiile universale | Chicago, 1893

Despărțirea de limbajul figurativ — o nouă tematică

Claude Monet, *Impression, soleil levant*, 1874

Despărțirea de limbajul figurativ — o nouă tematică

Gustave Caillebotte, Raboteurs de parquet, 1875

G. Caillebotte

Mutațiile secolului al XIX-lea și noile probleme în fața arhitecților

— Dezvoltarea urbană fără precedent induce o nouă problemă cantitativă și calitativă în termeni de circulație, gestiunea terenurilor, echipamente urbane, locuințe pentru o pătură socială neprivilegiată etc. → Noutatea este copleșitoare, dar și anvergura problemelor, în general, depășește cu mult scara la care acestea se puseseră până atunci.

— Apar noi tipuri de clădiri (fabrici, gări, hale alimentare, alte tipuri de clădiri administrative etc.) → Găsirea formelor adecvate noilor necesități (funcțiuni, programe) urbane, cu o nouă simbolică/semnificație devine terenul unor preocupări foarte diversificate.

— Dezvoltarea științelor ingineresti → Căutarea modalităților de folosire expresivă și constructivă a noilor materiale și tehnologii de construcție (metalul și betonul armat).

→ Arhitectura caută PROGRAMATIC să exprime spiritul noii epoci, pe care tehnologia și căutările din artă îl exprimau deja..

... cărora arhitectul nu era pregătit să le răspundă!

O criză a profesiei, pe care puțini o conștientizează și din care numai puțini caută să iasă; în virtutea tradiției sale profesionale, arhitectul rămâne cantonat în dezbaterile stilistice, în primul rând:

În ce stil arhitectural trebuie construită o casă? Arhitectul pune această întrebare clientului încă de la primele contacte. Și dacă acest client nu se pricepe de loc în domeniu, s-ar putea chiar să fie mirat văzînd ce este invitat să facă.

Urmîndu-și intuiția sau capriciul, trebuie să aleagă între vreo jumătate de duzină de stiluri principale, toate mai mult sau mai puțin antagoniste între ele, cu partizanii și cu opoziții lor, și cu atît mai incomprehensibile cu cît le examinezi mai atent, deci le scoți în evidență contradicțiile.

Clientul, perplex, îndrăznește să sugereze că el ar vrea o casă simplă și confortabilă, fără nici un stil sau într-un stil confortabil, presupunînd că există vreunul.

Arhitectul cade imediat de acord cu el: dar există mai multe stiluri confortabile, de fapt, toate sunt confortabile... Trebuie să-ți alegi stilul casei cum îți alegi o pălărie. Puteți avea stil clasic, cu sau fără coloane, cu arce sau travei, rural sau citadin, sau chiar „de reprezentare”; puteți avea stil elisabetan, cu aceleași varietăți, sau stil Renastere, sau să enumerăm stilurile minore: stil medieval, goticul, care este la ora actuală foarte în vogă, în fiecare dintre variantele sale din secolele XI, XII, XIII sau XIV, după moda feudală, monastică, eclesiaslică, arheologică, eclesiologică etc.

Nu, totuși aș prefera o casă simplă, solidă, confortabilă, pentru un gentleman și, mă iertați că mă repet, nu vreau nici un stil. N-as vrea de loc, mă gîndesc că aceasta ar costa bani multi și nici nu cred că mi-ar plăcea. Priviti-mă, sunt un om cu gusturi simple: nu sunt nici clasic, nici elisabetan, nu cred că aparțin Renasterii și nu sînt de loc sigur că aș fi medieval – nici de secol XI, XII, XIII sau XIV, nici feudal, nici monastic,...

Sînt dezolat, dar trebuie să mă acceptați așa cum sunt și să-mi faceți o casă pe stilul meu. De ce englezul normal nu poate obține o casă normală, construită pentru exigențe engleze normale?

**transformări sociale,
urbane
& profesionale**

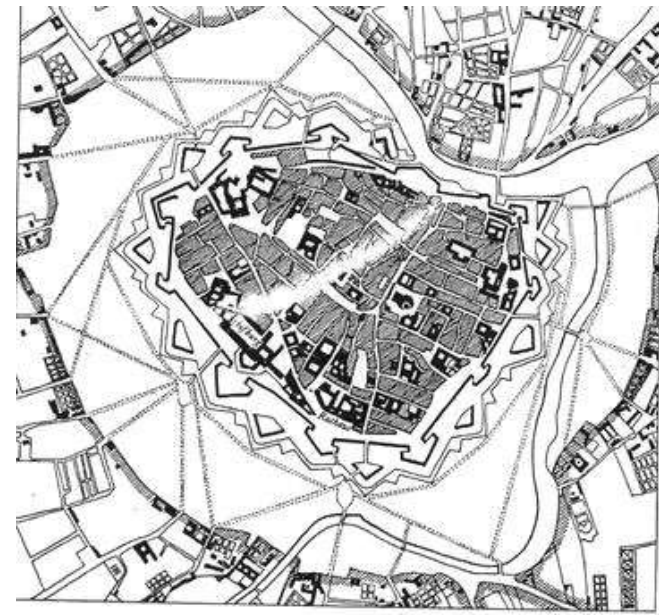

Transformări urbane exemplare — *Ringul vienez* 1857

„Vienna is perhaps the most notable example of the continental town which owes its chief characteristics of plan to the use made of abandoned fortifications.

In this way it is even more remarkable than Paris. This opportunity for creating a fine grouping of public buildings, a broad tree-lined boulevard, and even parks, at comparatively small expense, has given an impetus to, and enthusiasm for, the subject of Town Planning.”

— Patrick Abercrombie, „Vienna: Parts I and II,” *The Town Planning Review*, 1, no. 3 (October 1910): 220.

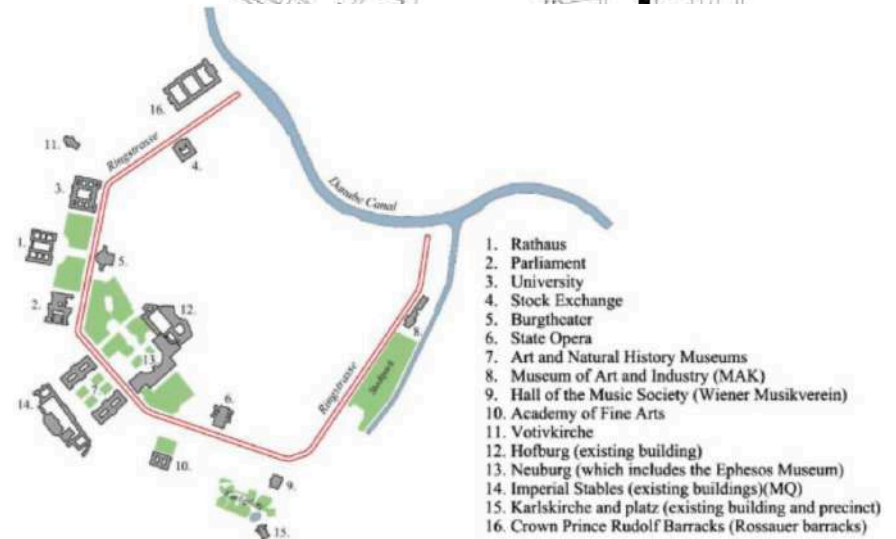
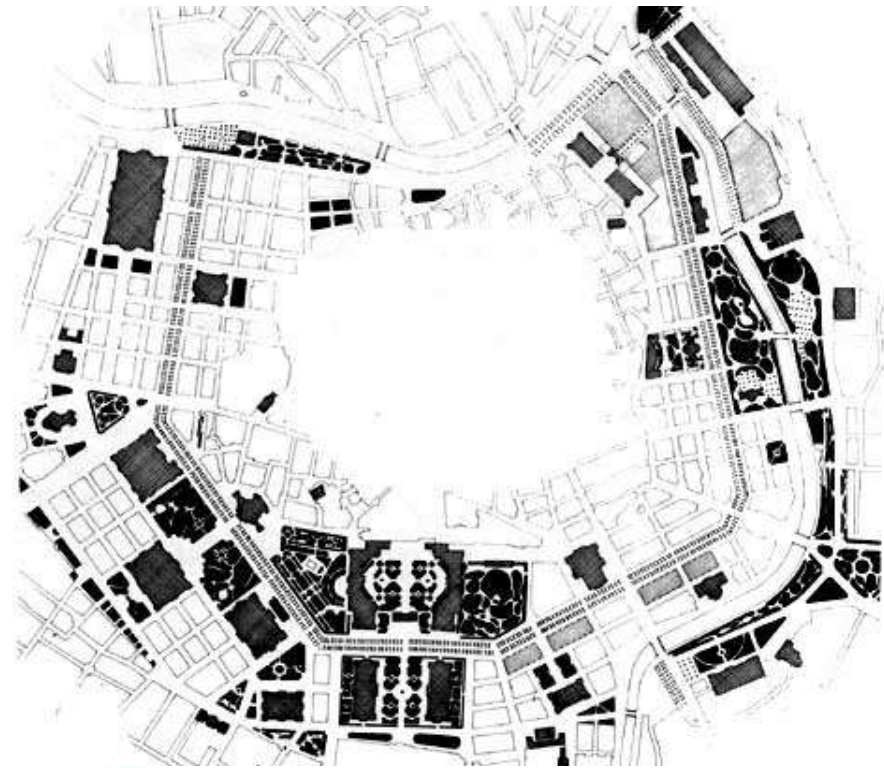
. Il centro di Vienna nella prima metà dell'800.

Fig. 1197. Il centro di Vienna nella seconda metà del-
800, dopo la sistemazione del Ring.

Transformări urbane exemplare — *Ringul* vienez 1857

K.u.K. Hofoper (acum, Opera de Stat),
in stil neo-romantic,
Akademie der bildenden Künste
(Academia de Arte Frumoase),
Justizpalast (acum, Ministerul de Justitie),
Parlamentul, in stil neo-grec,
Rathaus (Primaria) in stil gotic flamand,
K.u.K. Hofburgtheater (acum, *Burgtheater*),
Universitatea, in stil neo-renascentist,
Votivkirche, in stil neo-gotic,
Bursa,
Observatorul astronomic Urania,
Kriegsministerium (acum, cladire guvernamentala),
in stil neo-baroc,
Postsparkasse (Banca de Economii a Poștei),
Jugendstil,
Museum für Angewandte Kunst
(Muzeul de Arte Aplicate)
in stil neo-renascentist,
Palais Württemberg (Hotel Imperial),
Palais Schey von Koromla,
Volksgarten,
Burggarten,
Stadtpark

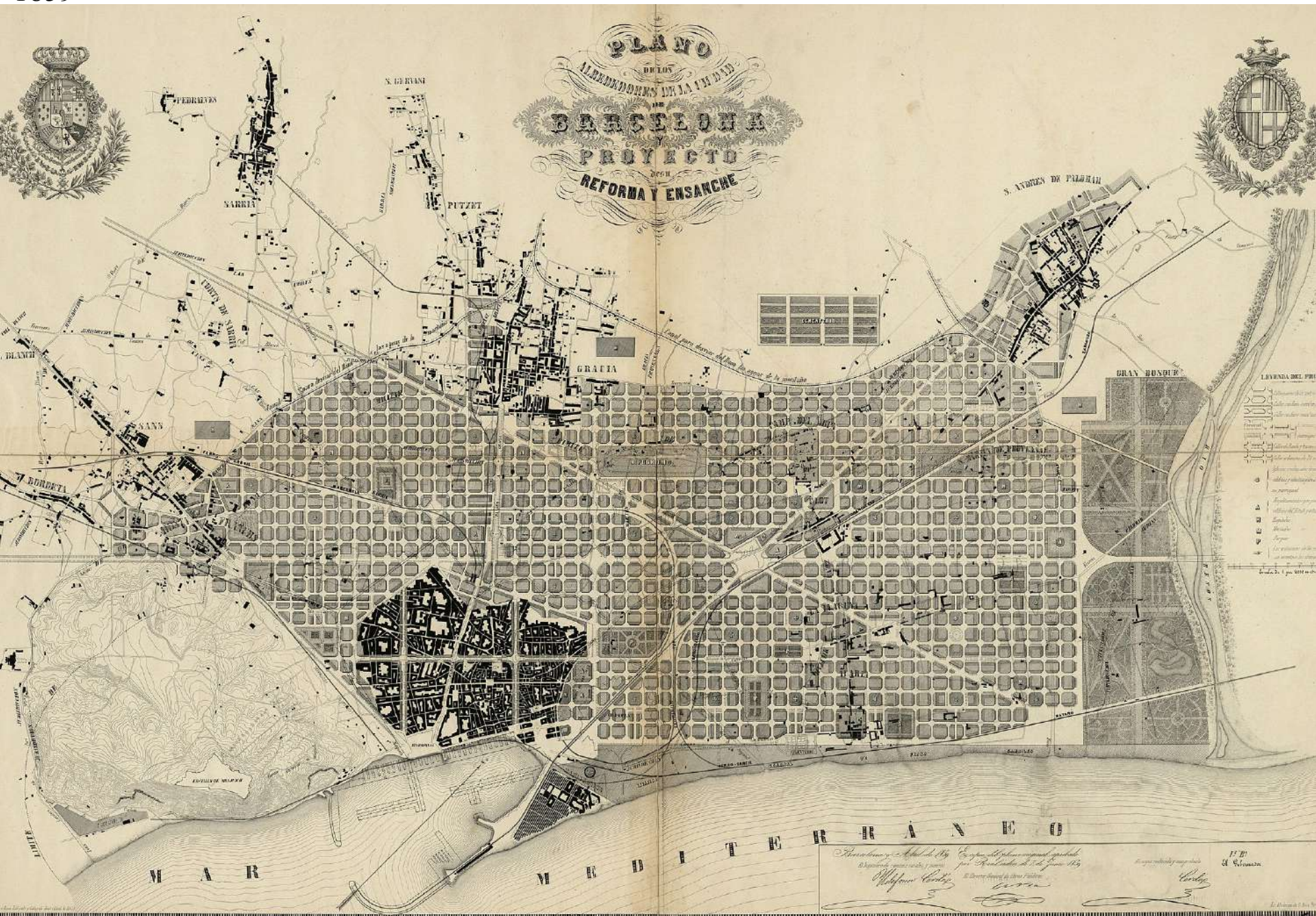

„Vienna’s Ringstrasse: A Spatial Manifestation of Sociopolitical Values”,
Tanja Winkler— Tanja Winkler’s drawing of the Ringstrasse as constructed.

Transformări urbane exemplare — Barcelona

1859

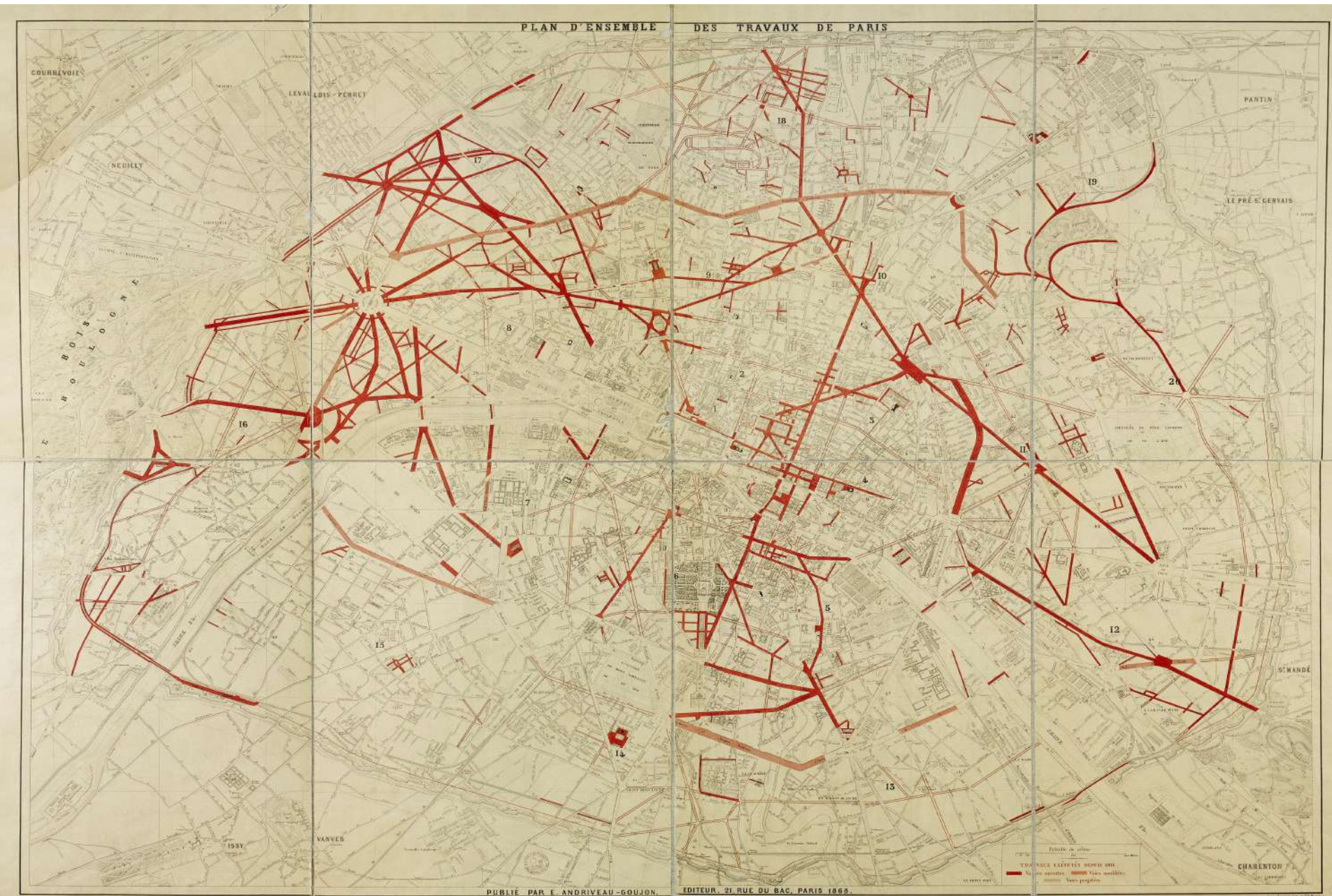
Greff

Place de la Bastille

Transformări urbane exemplare

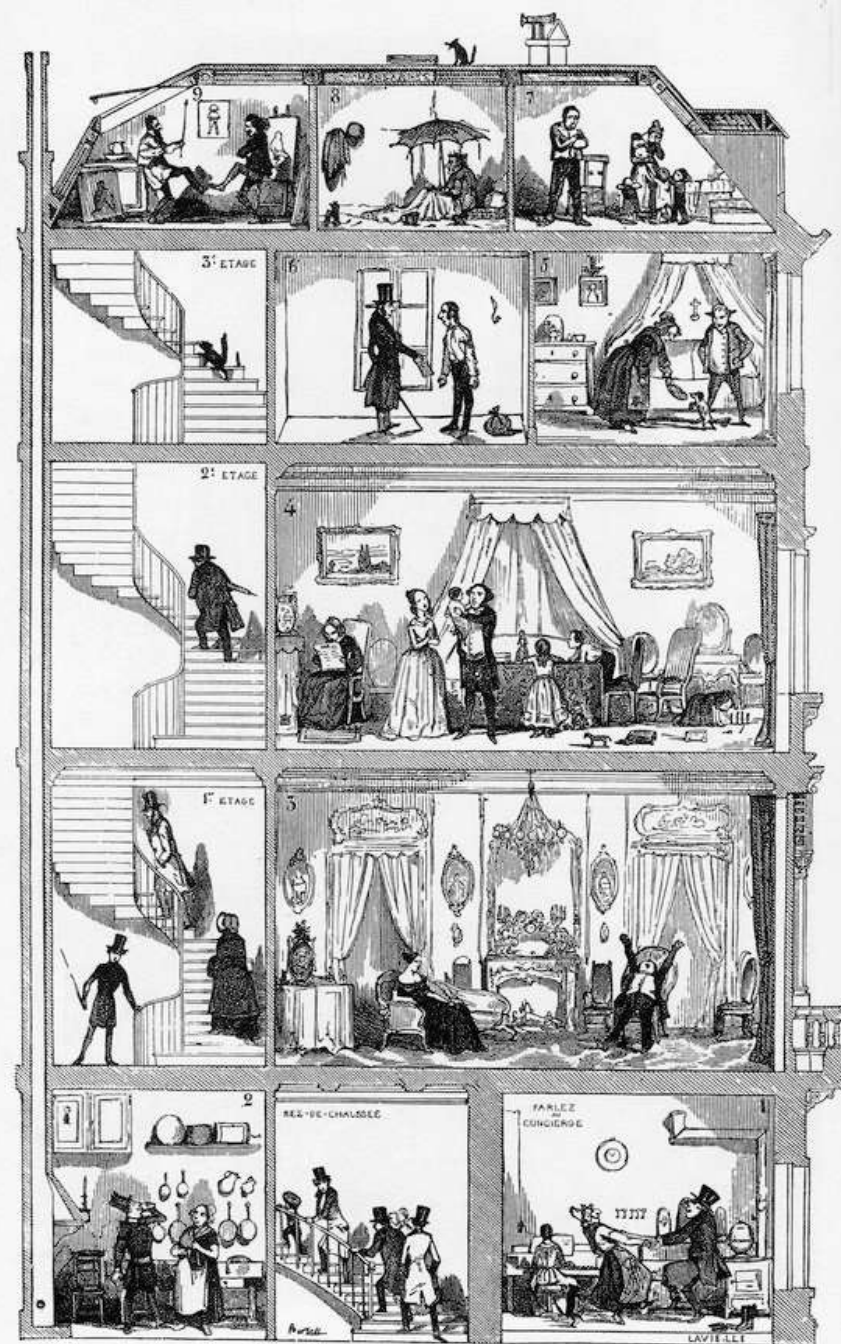
Paris (1853-1870), Georges-Eugene Haussmann

Parisul *haussmannian*

Un oraș mult mai dens, mai încăpător, stratificat pe înălțime din punct de vedere social

Un oraș care adăpostește un număr mult mai mare de locuitori, dar și exclude multe categorii sociale

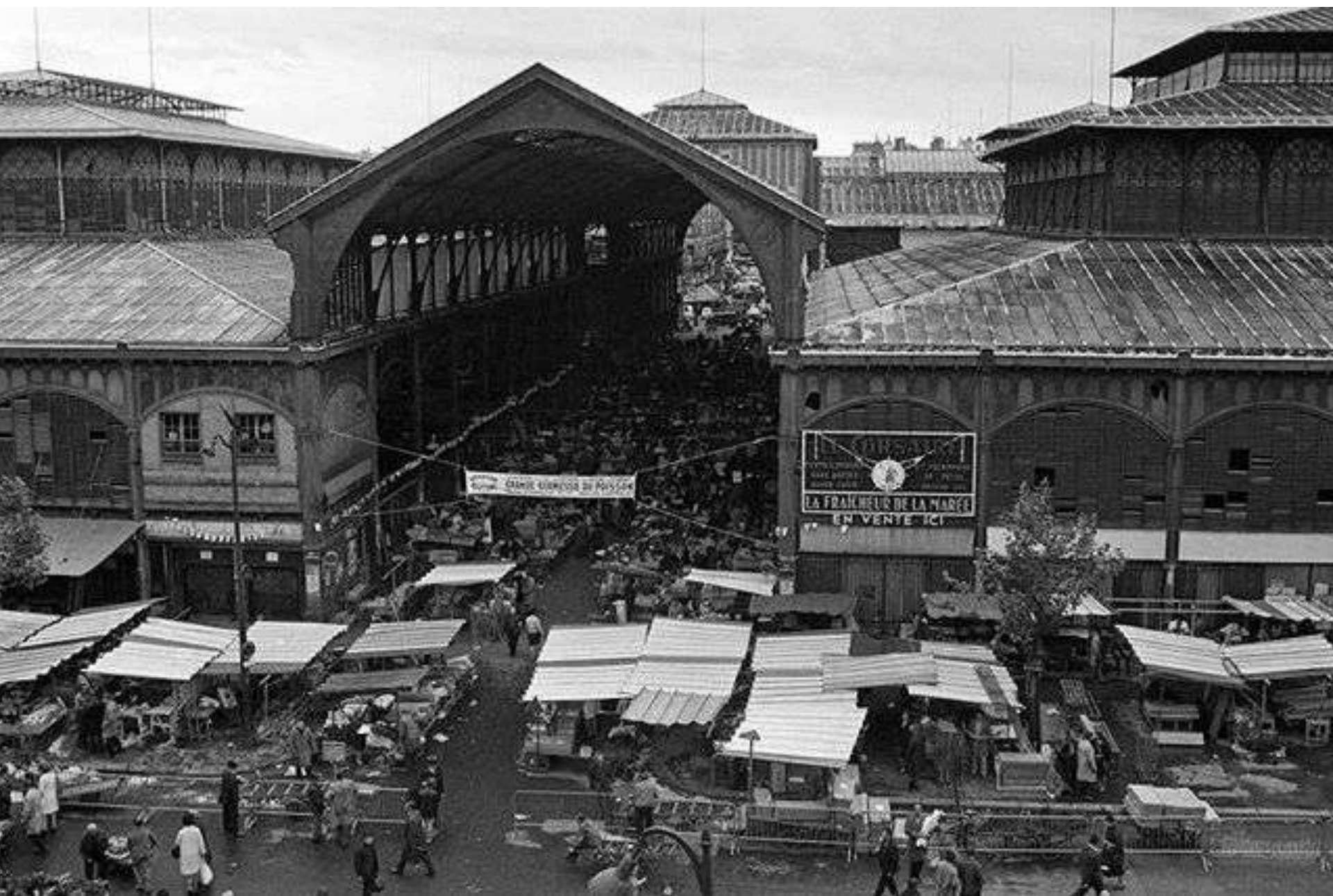
3. Cross section of a Parisian house about 1850 showing the economic status of tenants varying by floors. (Edmund Texier, *Tableau de Paris*, Paris, 1852, 1, 65.)

Les Halles — vechea piață a Parisului („*the belly of Paris*”), regândite de Victor Baltard

Les Halles — vechea piață a Parisului („*the belly of Paris*”), regândite de Victor Baltard

Cu toată această criză, marii câștigători rămân arhitecții și inginerii

Procesul de emancipare a arhitecturii fata de *artele mecanice*, început în Renaștere este oficializat printr-o diplomă și recunoașterea oficială a unui „titlu”.

‘The Art of Architecture: Beaux Arts Drawings from the Peter May Collection’ installed at the New York Historical Society.

Noul statut al arhitectului

Ecole des Beaux-Arts (EBA) – moștenitoarea Academiei Regale de arhitectură (1671-72) – primul sistem instituționalizat de învățământ, de mare prestigiu în întreaga lume

Mizele   calitatea arhitecturii publice
                accesul la comanda publică

Practica liberală a arhitecturii
Arhitectul cucerește comanda publică printr-un “titlu”, recunoscut oficial (diploma DPLG—Diplôme Par Le Gouvernement) și datorită unei instituții — Ecole des Beaux-Arts din Paris (EBA)

Noul statut al arhitectului

1867

Diploma de arhitect EBA – recunoașterea oficială a unei pregătiri de specialitate

1895

La Société centrale aprobă *Codul Guadet*, cod deontologic al profesiei:

Arhitectul este artistul care concepe proiectul, întocmește caietele de sarcini, devizele, etapele, ordonează lucrările în locul proprietarului, supraveghează execuția și reglează prețurile, rămânând străin faptelor care constituie veritabile tranzacții comerciale, în construcția edificiului. (Manual al legilor construcției, Société centrale des architectes, 1879)

1914

diploma eliberată de guvern (DPLG)

1925

La Société centrale impune ca titlul să poată fi purtat numai de diplomații EBA (în Congresul 50 al arhitecților).

Noul statut al arhitectului

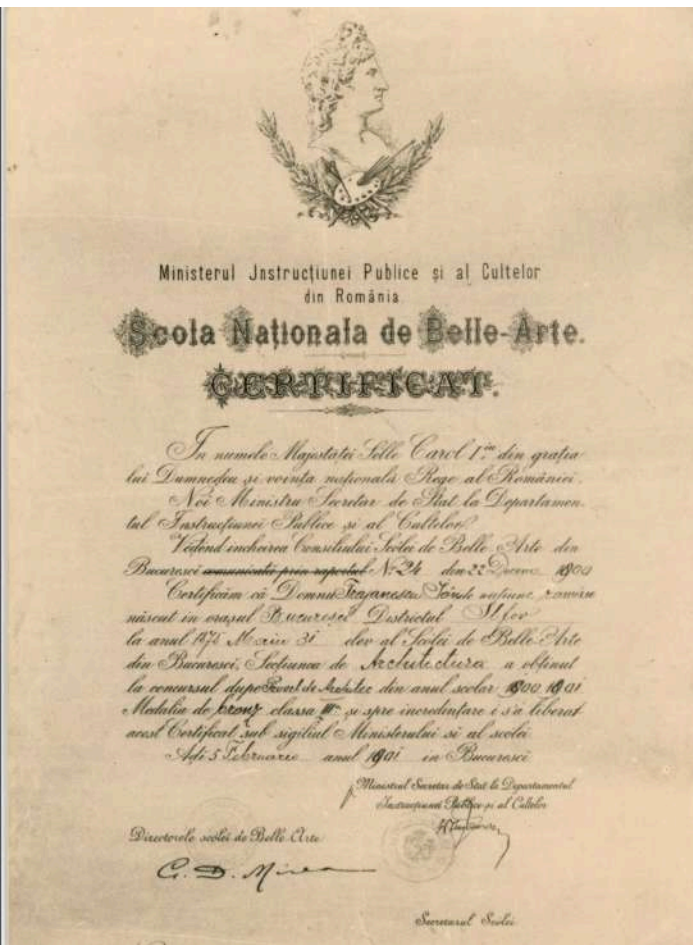
Modelul francez de învățământ și de „instituționalizare” a profesiei / lupta pentru recunoașterea oficială se răspândește în întreaga lume (și în România):

1891 – Societatea Arhitecților Români (SAR)

1892 – Prima școală de arhitectură (privată)

1896 – Școala de arhitectură din București

1919 – Prima femeie arhitect diplomată: Virginia Haret Andreescu (1894-1962)

Fotografie de la balul arhitecților 1911, colecția Muzeului Școlii de Arhitectură

foto. H. Duratzo
BUCUREȘTI

**în sfârșit, forme
aproape „noi”**

Despărțirea “blândă” de tradiția clasică

Noile căutări formale de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX

— în Europa

mișcările secesioniste

refuzul și critica ornamentului

descoperirea arhitecturii vernaculare / tradiționale

Adolf Loos, *Ornament și crimă*

— în lumea nouă

prin tehnologie și scară: critica zgârie-norilor

prin căutarea unei arhitecturi domestice proprii Americii

Louis Sullivan, *The Tall Office Building Artistically Considered*

Mișcările secesioniste

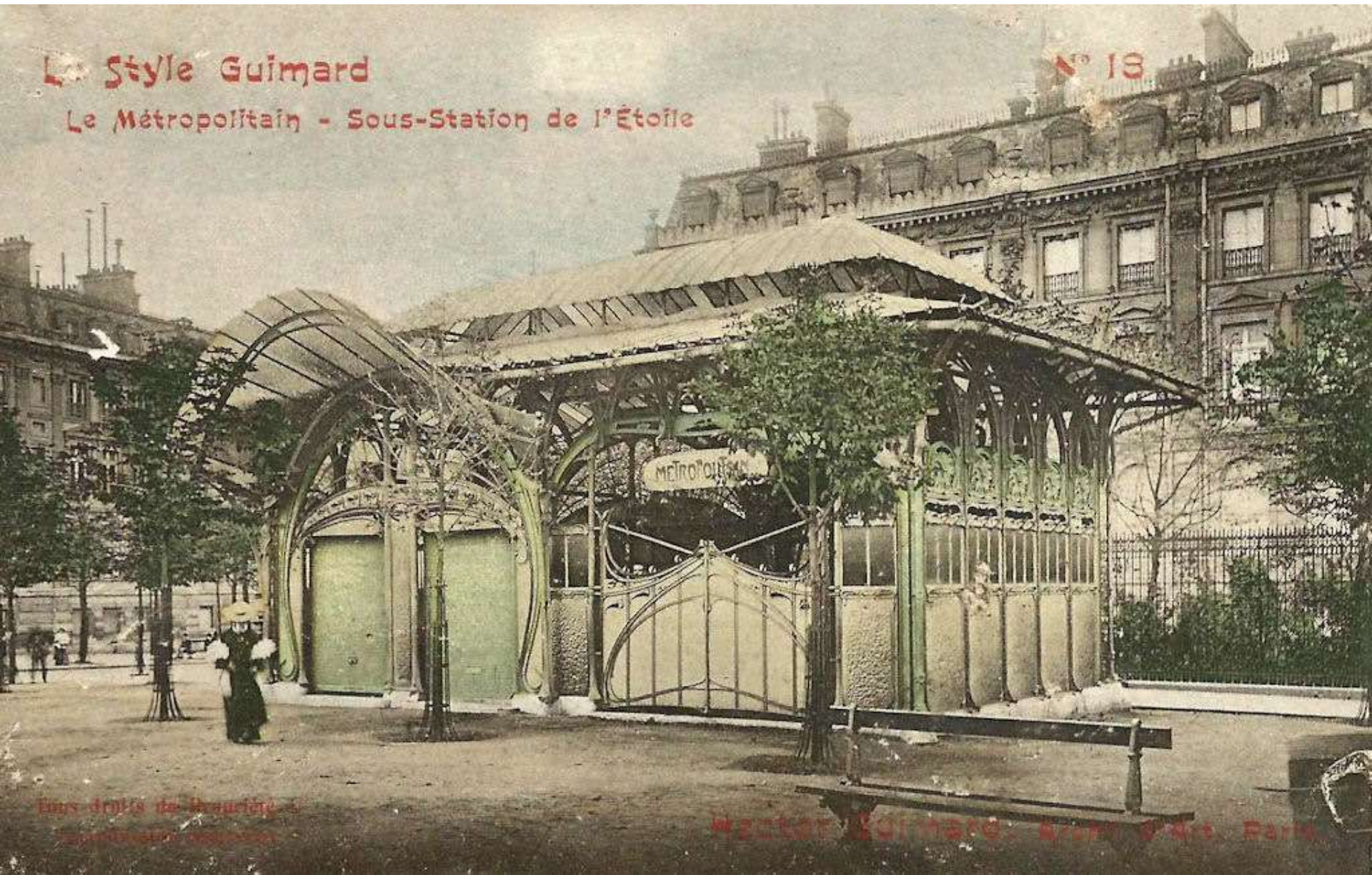
Victor Horta, Hotel Tassel (1893-1894)

Mișcările secesioniste

Hector Guimard, *Le Métropolitain* (1900-1913)

Mișcările secesioniste

Joseph Maria Olbrich (1867 – 1908) – *die Sezession*

Mișcările secesioniste

Charles Rennie Mackintosh (1868 – 1923) – The Glasgow School of Art (1897 – 1909)

Mișcările secesioniste

Antoni Gaudí (1852 – 1926) — Parc Güell (1900-1914)

De la ornement la volumele epurate

Sir Edwin Lutyens (1869 – 1944) — Grey Walls (1894–1902)

De la ornament la volumele epurate

Otto Wagner (1841 – 1918) — Banca de Economii a Poștei, Viena (1894–1902)

De la ornament la volumele epurate

*Artistul nu e responsabil față de nimeni.
Arhitectul e responsabil față de toată lumea.*

Absența ornamentului este un semn de forță spirituală. Omul modern se servește de ornamentele culturii anterioare și străine cum crede de cuviință. Invenția sa se concentrează asupra altor lucruri.
(în Adolf Loos, *Ornament și Crimă*, 1910)

*...În secțiunea de ceramică citim această declarație mândră: "Toate decorurile și formele sunt protejate în toate țările".
Doamne Dumnezeule! N-ar trebui mai degrabă să protejăm toate țările de aceste decoruri și forme ?
Iată gânduri stârnite prin afișarea la asemenea nivel a lipsei de gust.*
(în Adolf Loos, *Cuvinte în vid*, 1898)

Principiul frumuseții decurge din principiul economiei, iar principiul economiei din cel al utilității, care depinde de nevoia umană.
(în Adolf Loos, *Ornament și Crimă*, 1910)

Adolf Loos, Goldman & Salatsch Building/Looshaus, Viena, 1910

Adolf Loos, Goldman & Salatsch Building/Looshaus, Viena, 1910

Inspirația din arhitectura tradițională

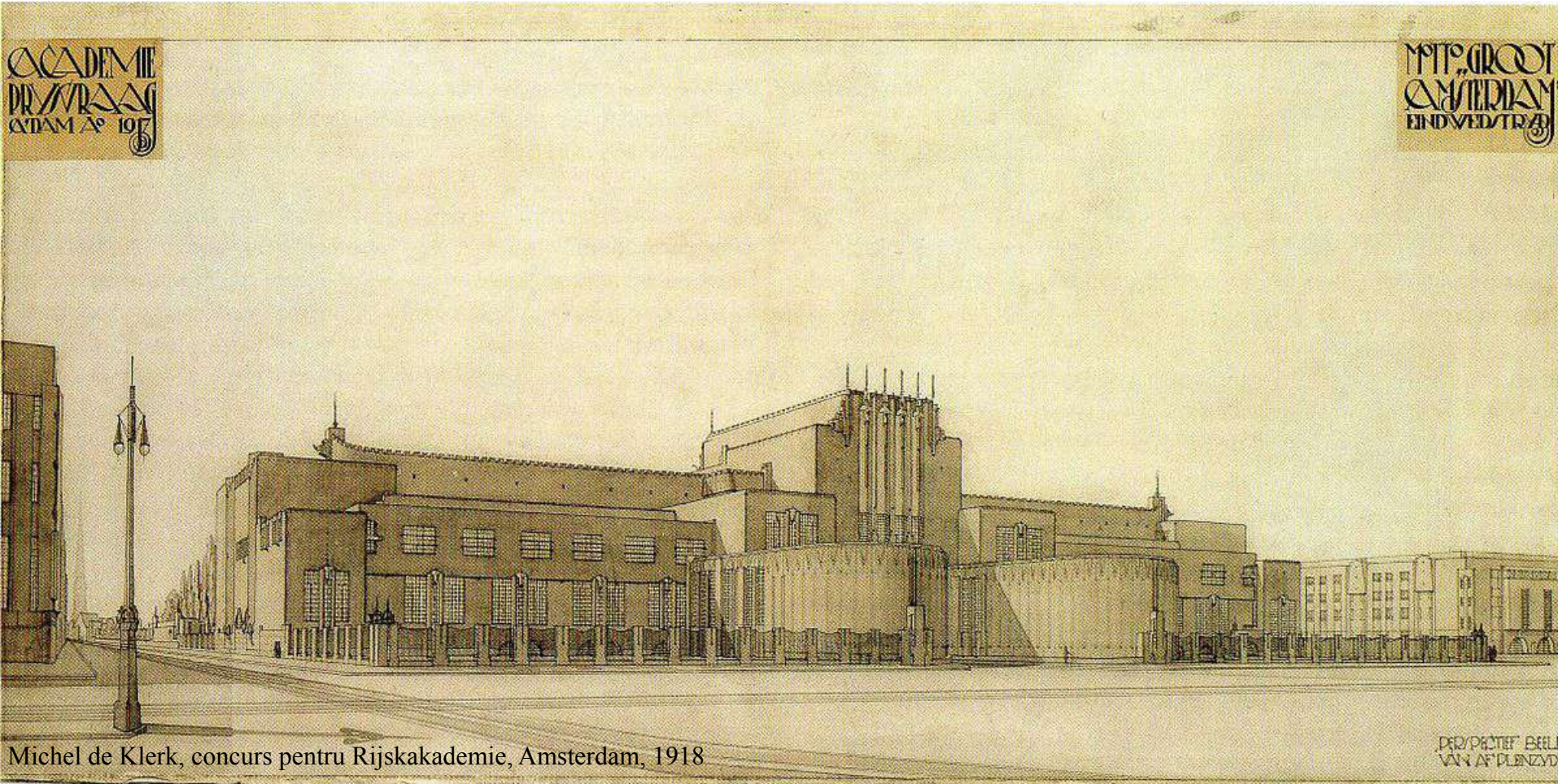
Hermann Muthesius, Freudenberg Haus, 1907-8, Berlin, Germania

Despărțirea de limbajul clasic

Schimbarea se operează mai ales la nivelul elementelor de vocabular, și face loc unei noi libertăți de interpretare la nivelul selecției, al simplificării și al punerii lor împreună.
Modul de compunere a maselor și spațiilor rămâne de factură clasică (mai ales în clădirile publice).

Despărțirea de limbajul clasic

Zgârie-norii americani — simbol al modernității

Louis Sullivan, The Guaranty Building, Buffalo, NY, 1894-6

Despărțirea de limbajul clasic

Zgârie-norii americani — simbol al modernității

*It is the pervading law of all things organic and inorganic,
Of all things physical and metaphysical,
Of all things human, and all things super-human,
Of all true manifestations of the head,
Of the heart, of the soul,
That the life is recognizable in its expression,
That form ever follows function. This is the law.*

Louis Sullivan, 1896

Adler & Sullivan, The Wainwright Building, Saint Louis, 1890-1

Despărțirea de limbajul clasic

Zgârie-norii americani — simbol al modernității

Despărțirea de limbajul clasic

Noua domesticitate americană

Frank Lloyd Wright, Frederick C. Robie House, Chicago, Illinois, (1906-8)

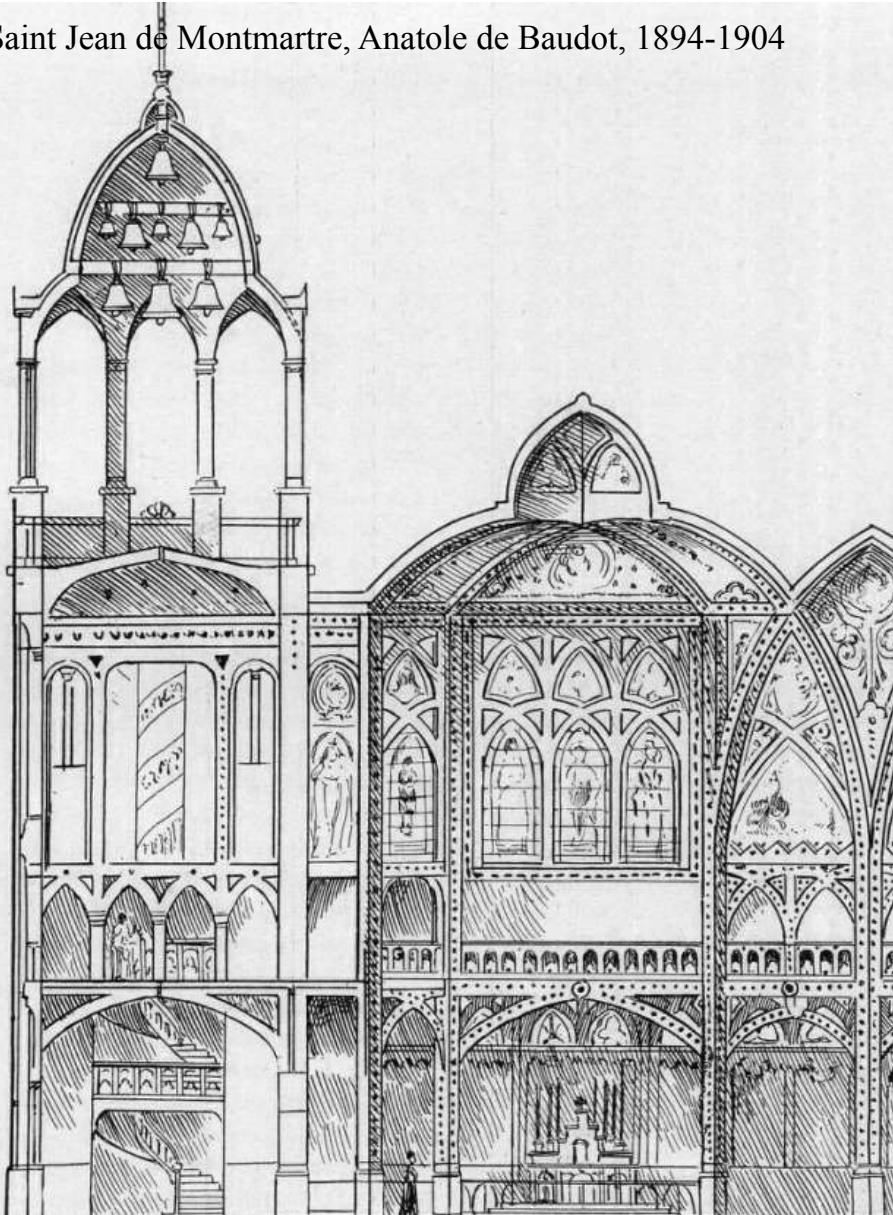

Despărțirea de limbajul clasic

Noile materiale și tehnologii — betonul armat

Saint Jean de Montmartre, Anatole de Baudot, 1894-1904

Despărțirea de limbajul clasic

Noile materiale și tehnologii — betonul armat

Auguste Perret, Imobil 25b Rue Franklin, 1903

Alături de schimbările din artele plastice, din inginerie, de cele sociale și economice, toate aceste idei, speranțe, încercări, căutări, ... sunt rădăcini ale unei schimbări mai radicale care va veni după primul Război Mondial.

